

ΓΝΩΜΑΤΕΥΣΗ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΑΘΗΝΩΝ ΠΕΡΙ ΜΑΣΣΩΝΙΑΣ

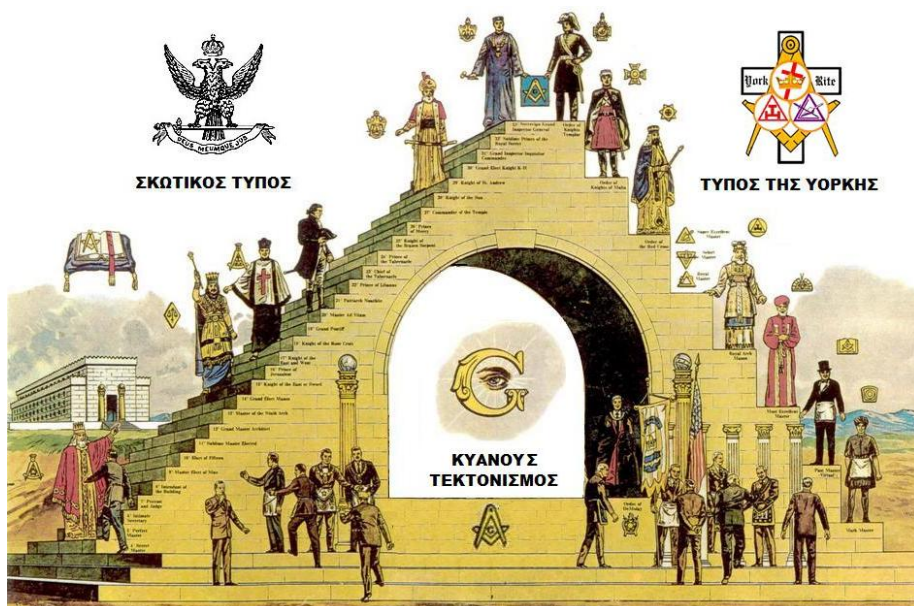

**Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΜΑΣΣΩΝΙΣΜΟΥ
ΕΙΝΑΙ Ο ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΕΚΤΟΝΙΣΜΟΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ;;;
Η ΕΠΙΣΗΜΗ ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ**

Αι γνωμοδοτήσεις τής Θεολογικής Σχολής 'Αθηνών.

Η θεολογική Σχολή Αθηνών κατέληξεν εις αποφάσεις επί Συνοδικού έγγραφου από 4-11-1932, διά τού οποίου ή Ι. Σύνοδος γνωστοποιούσα προς αυτήν ότι « άφ' ικανού άσχολείται περί τό ζήτημα τού Μασσωνισμού καταρτίσασα καί σχετικήν έπιτροπήν έξ αρχιερέων », εξέφρασε τήν έπιθυμίαν αυτής «να έχη καί τήν έπιστημονικήν γνώμην τής θεολογικής Σχολής όπως καθορίση τήν στάσιν τής Εκκλησίας έναντι τής όργανώσεως ταύτης ». Μή έπιτευχθείσης όμως συμφωνίας κατά τήν μελέτην τού ζητήματος έν τή θεολογική Σχολή υπεβλήθησαν δύο Εκθέσεις, τού διαφωνήσαντος προς τάς έπόψεις τών λοιπών συναδέλφων αυτού καθηγητού κ. Παναγώτη Μπρατσιώτου ύποβαλόντος ίδιαν γνωμάτευσιν.

Τά κείμενα τών γνωματεύσεων τούτων έχουσιν ως έπεται :

α) Γνωμάτευσις τῆς πλειοψηφίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς.

«Πρός τήν Ἱεράν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Θεολογική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἔχουσα ὑπ' ὄψει τό ὑπ' ἀριθμ. 2530/1593 ἔγγραφον τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, δι' οὐ παρακαλεῖται αὐτή ὅπως ἀνακοινώσῃ τήν « ἐπιστημονικήν » γνώμην τῆς περὶ τοῦ Μασσωνισμοῦ καί ἰδίως περὶ τοῦ κατὰ πόσον αἱ ἀρχαί αὐτοῦ ἀντίκεινται εἰς τήν διδασκαλίαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί τούτο ὅπως καθορισθῇ ἡ στάσις τῆς Ἐκκλησίας ἐναντι τῆς Ὁργανώσεως ταύτης, κατέληξεν εἰς τὰ ἐξῆς πορίσματα, ἀτίνα εὐσεβάτως καθυποβάλλει τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ : »

«1. Δέον σαφῶς νά διακρίνηται τό Σκωτικόν μασωνικόν σύστημα, ὅπερ στηρίζεται ἐπὶ συντηρητικῶν ἀπό πολιτικῆς, θρησκευτικῆς καί κοινωνικῆς ἀπόψεως ἀρχῶν, τοῦ γαλλικοῦ μασσωνικοῦ συστήματος.

Ἐν τοῖς ἐξῆς ὁ λόγος εἶναι μόνον περὶ τοῦ Σκωτικοῦ μασσωνικοῦ συστήματος, ὁ πρεσβεύει Ἑλληνικός ἐλευθεροτεκτονισμός. (Σύνταγμα τῆς Γαληνοτάτης Μεγάλης Ἀνατολῆς τῆς Ἑλλάδος, ἀρθρον 3).

«2. Αἱ ἀρχαί τοῦ Ἑλληνικοῦ Μασσωνισμοῦ διατυποῦνται εἰς τό «Σύντογμα» καί τόν «Γενικόν Κανονισμόν τῆς Γαληνοτάτης Μεγάλης Ἀνατολῆς τῆς Ἑλλάδος» (συνεξεδόθησαν ἐν Ἀθήναις, ἐν β' ἐκδόσει τό 1930) καί εἰς τὰ «Τυπικά τῶν τεκτονικῶν λειτουργιῶν καί τελετῶν» (Ἀθήναι 1924) καί συμφώνως πρός τὰ ἐπίσημα ταῦτα κείμενα, δύναται ὅπωςδήποτε νά μορφωθῇ «ἐπιστημονική» γνώμη περὶ τοῦ Μασσωνισμοῦ παρ' ἡμῖν, ἐφόσον ὑπό τό φερόμενον ὡς «μυστικόν» τοῦ Μασσωνισμοῦ οὐδέν υποκρύπτεται κατὰ τὰς διαβεβαιώσεις ἐπιφανῶν καί Αξιόπιστων Μασσῶνων». «Ἄτοπον δέ εἶναι νά ἐξάγωνται θετικά συμπεράσματα περὶ τοῦ Μασσωνισμοῦ ἐκ συγγραμμάτων ἀτόμων, φιλικῶς ἢ ἐχθρικῶς πρός αὐτόν διακειμένων, καθόσον ἡ αυθεντική διδασκαλία μόνον ἐξ ἐπίσημων κειμένων δύναται νά ἐξαχθῇ καί οὐχί ἐκ μονομερῶν καί ὑποκειμενικῶν ἀντιλήψεων ἀτόμων».

«Γνωρίζομεν δέ ἐκ τῆς Ἱστορίας πόσαι ἀδικοὶ κρίσεις καί διωγμοί ἐγένοντο ἐν τῷ παρελθόντι κατὰ θρησκειῶν, ὀργανώσεων καί ἀτόμων ἐξ ἀφορμῆς πεπλανημένων προκαταλήψεων καί ἀστηρίκτων κρίσεων».

«3. Ὁ Μασσωνισμός δέν εἶναι θρησκευτική ὀργάνωσις, οὐδέ σωματεῖον ἐπιδιώκον θρησκευτικούς σκοπούς. Τούτο καταφαίνεται ἐκ τῶν ἐξῆς :

«α. Κατὰ τό ἀρθρον 1 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος τοῦ Μασσωνισμοῦ «ὁ ἐλευθεροτεκτονισμός, Ἰδρυμα φιλοσοφικόν, προοδευτικόν καί φιλανθρωπικόν, σκοπόν ἔχει τήν ἐρευναν τῆς ἀρετῆς καί τήν Ἀλληλεγγύην».

«β. Διότι ἐν αὐτῷ ἀπαγορεύεται ρητῶς πάσα θρησκευτική συζήτησις ἢ ὁμιλία ἐπὶ καθαρῶς δογματικῶν θεμάτων ἢ περὶ τῆς προσωπικότητος τῶν Ἰδρυτῶν τῶν διαφόρων θρησκευμάτων (Γεν. Κανονισμός, ἀρθρον 168)».

«γ. Διότι ἀποκλείονται τῶν τάξεων αὐτοῦ γυναῖκες (41), παιδία, οἱ μὴ ἔχοντες ἀνεπίληπτον καί ἀγαθὴν ὑπόληψιν ἢ καί ἐπάρκειαν ἔννομον τῶν πόρων τοῦ βίου ὡς καί οἱ ἀμόρφωτοι καί οἱ καταδικασθέντες (Σύνταγμα, ἀρθρα 11 καί 14)».

«δ. Διότι ἐλλείπουσιν ἀπὸ τοῦ Μασσωνισμοῦ οὐσιώδη χαρακτηριστικά τῆς ἐννοίας τῆς θρησκείας καί δέν κέκτηται οὗτος ἴδιαν δογματικὴν διδασκαλίαν».

«ε. Διότι, τέλος, ἀπὸ λογικῆς ἀπόψεως θά ἦτο παράλογον νά ἐθεώρει τις ὡς θρησκευτικὴν ὀργάνωσιν σωματεῖον, ὡς τὰ μέλη, καί αὐτὰ τῶν ἀνωτάτων βαθμῶν, μένουσιν ἀναποσπάστως συνδεδεμένα πρός τήν θρησκείαν εἰς ἣν ἀνήκουσιν».

«4. Ὁ Μασσωνισμός δέν ἔχει ἀντιθρησκευτικόν χαρακτήρα. Τουναντίον ρητῶς τονίζει τήν πίστιν εἰς θεόν καί εἰς τήν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς καί αἰώνίαν ζωὴν: «τό σῶμα

ήμών μεταβάλλεται, ἀλλ' ἡ ψυχὴ διαφεύγει τὴν ἐξουθένωσιν» (Τυπικά, σ. 72), «ὁ θάνατος εἶναι ἡ μετάβασις εἰς τὴν αἰώνιαν ζωὴν » (Τυπικά, σ. 69) καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ γίνῃ δεκτὸς ἐν τῇ Στοᾷ ἀν δέν δηλώσῃ ἀποδοχὴν τῶν ἀρχῶν τούτων».

«5. Ὁ Μασσωνισμὸς δέν ἔχει ἀντιθρησκευτικὸν χαρακτῆρα. Τό ὅτι ἐν αὐτῷ δέν γίνεταί λόγος περὶ εἰδικῶν Χριστιανικῶν δογμάτων εἶναι αὐτονόητον, ἐφ' ὅσον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ δέν περιλαμβάνονται μόνον Χριστιανοί, ἀλλὰ καὶ ἀλλόθρησ- κοι. Καί αἱ τελεταὶ δέ τοῦ Μασσωνισμοῦ, παρ' ὅλον τὸν ὥς ἐκ τῶν χρονικῶν συνθηκῶν, υφ' ἃς προέκυψαν, μυστικίζοντα καὶ συμβολικὸν χαρακτῆρά των, οὐδόλως δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς μυστήρια, ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ Χριστιανικοῦ μυστηρίου, ἐφ' ὅσον οὐ μόνον δέν εἶναι ὑποχρεωτικά διὰ τὰ μέλη του, ἀλλὰ καὶ δέν διδάσκεται ὅτι μεταδίδεται δι' αὐτῶν θεία Χάρις».

«Ὁ ἐλευθεροτεκτονισμὸς οὐ μόνον οὐδόλως συντελεῖ, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, εἰς μείωσιν τῆς πίστεως τοῦ Χριστιανοῦ, ἀλλὰ σέβεται ἀπολύτως τὸν Χριστιανισμὸν, τὰ δέ μέλη του, καὶ αὐτῶν τῶν ἀνωτάτων βαθμῶν δύνανται νὰ εἶναι πιστότατα μέλη τῆς Ἐκκλησίας εἰς ἣν ἀνήκουσιν. Δυνατὸν βεβαίως νὰ υπάρχωσιν καὶ Μασσῶνοι ἀδιαφόρως ἢ καὶ ἀσυμπαθῶς ἢ ἴσως καὶ ἐχθρικῶς διακείμενοι πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ διὰ τοῦτο δέν εὐθύνεται ἡ Μασσωνία, ὡς δέν εὐθύνεται ἡ Ἐκκλησία ἐάν μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς καταλέγωνται καὶ μὴ ἀκολουθοῦντες καὶ ἐφαρμόζοντες τὰς ἀρχὰς αὐτῆς, ἀν καὶ μὴ Μασσῶνοι».

«6. Καί αἱ ἠθικαὶ ἀρχαὶ τοῦ Μασσωνισμοῦ δέν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ἀντιστρατευόμεναι πρὸς τὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ. Οὐ μόνον αὐταὶ δέν εἶναι ἀνεξάρτητοι τῆς ιδέας τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τούναντίον παρίστανται ὡς ἐπιτάγματα τοῦ Ἀνωτάτου "Οντος, ὡς φωνὴ θεοῦ (Πρβλ. Τυπικά, σ. 31 «ὁ Τέκτων οφείλει νὰ διδάξῃ τὴν θείαν ἠθικὴν, ἣτις συνοψίζεται εἰς τό « ο σύ μισεῖς ἐτέρω μὴ ποιήσεις» καὶ σ. 35. «Ἀνοιγῆτωσαν τὰ ὠτά σου ὅπως ἀκούσωσι τῆς φωνῆς τοῦ θεοῦ, ἐντέλλοντος ἀγα-πάτε ἀλλήλους» κ. π. ἀ.)». «θεμελιώδης ἠθικὴ ἀρχὴ τοῦ Μασσωνισμοῦ, ἐξ ἧς ἀπορρέουσι πάσαι αἱ λοιπαὶ, διακηρύσσεται ἡ ἐξῆς: «Πράττε εἰς τοὺς ἄλλους ὅ,τι θέλεις καὶ οἱ ἄλλοι νὰ πράττωσιν εἰς σέ » (Τυπικά, σ. 74). Ἡ ἀρχὴ αὕτη εἶναι ὡς γνωστὸν ἡ ἐξαγγελθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κυρίου: «Πάντα οὖν ὅσα ἀν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς' οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ ὁ προφήται» (Ματθ, 7, 12). "Ὅτι δέ ὁ θεσμὸς τῆς ἀγάπης δέν περιορίζεται ἐν τῷ Μασσωνισμῷ μεταξὺ τῶν τῆς Στοᾶς, ἀλλ' ἐπεκτείνεται ἐπὶ πάντας, μαρτυρεῖ οὐ μόνον ἡ διαρρήδην δῆλωσις καθ' ἣν «θεωροῦμεν πάντας τοὺς ἀνθρώπους ἀδιακρίτως τάξεως καὶ φυλῆς ἴσους πρὸς ἡμᾶς ἀδελφούς ἡμῶν» (Τυπικά σελ. 32), ἀλλὰ καὶ ἡ φιλανθρωπία, ἣν ἐξασκεῖ ὁ Μασσωνισμὸς, οὐ μόνον πρὸς τὰ μέλη του, ἀλλ' ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ θρησκείας. Οὕτως ὁ Μασσωνισμὸς οὐ μόνον συντηρεῖ συσσίτια, νυκτερινὰς σχολὰς καὶ ὄρφανοτροφεία, ἀνευ οἰασδῆποτε προπαγανδιστικῆς ἐνεργείας, ἀλλὰ καὶ ἐνεργὸν ἐπεδείξατο ἐνδιαφέρον κατὰ τε τὸ παρελθόν καὶ κατὰ τὰς ἡμέρας ἡμῶν εἰς πάσας τὰς ἐθνικὰς ἀνάγκας καὶ εἰς πάσας τὰς συμφορὰς αἵτινες ἐπληξαν τὴν Πατρίδα καὶ τὴν Κοινωνίαν».

«7. Χαρακτηριστικὸν στοιχεῖον τῆς Μασσωνικῆς ἠθικῆς εἶναι καὶ ὁ πόλεμος κατὰ τοῦ ὕλισμου (πρβλ. Τυπικά, σελίς 28: «Ἀφαιρεθῆτω ἐνώπιον τοῦ φωτοβόλου ἀστέρος τοῦ Τεκτονισμοῦ ὁ υλικὸς πέπλος, διὰ τοῦ ὁποιοῦ ὁ βέβηλος κόσμος σέ περιβάλλει». Καὶ σ. 31: «Οἱ Τέκτονες συνέρχονται ἵνα ἐπικρατήσῃ ἐπὶ τῆς γῆς ἡ βασιλεία τοῦ ἀγαθοῦ». Καὶ σ. 34-35: Ὁ υιοθετούμενος πρέπει νὰ «καταγίνηται διαρκῶς νὰ κατανικά τὰ πάθη του» καὶ νὰ εἶναι «πάντα πρόθυμος νὰ θυσιάσῃ τὸ ἀτομικὸν συμφέρον υπέρ τοῦ γενικοῦ».

Καί σ. 36: «Ἡδοναί σου ἔστωσαν αἱ τῆς ψυχῆς καί τού πνεύματος». Καί σ. 37: «Αγάπα τήν ἐργασίαν, ἥτις εἶναι φύλαξ τῶν ἠθῶν» κ.π.ά.)».

«8. Καί ἡ ἐλευθερία τῆς ἐρεῦνης, ἣν ζητεῖ ὁ Μασσωνισμός, ἔχει καί αὐτή τὰ ο ρ ι ά τῆς, ἐφόσον δέν ἀνέχεται ἀθείαν ὁ ἐν τῷ Μασσωνισμῷ μούμενος ὀφείλει νά δηλώσῃ ἐγγράφως καί ἐπί τῷ λόγῳ τῆς τιμῆς του ὅτι πιστεύει εἰς τόν θεόν καί ἐπιβάλλει τήν τήρησιν τού ἠθικοῦ νόμου».

«9. Ἐν Ἑλλάδι δέ τουλάχιστον ὁ Μασσωνισμός οὐ μόνον δέν ὑπέθαλψεν, ἀλλ' οὐδέ καί ἠνέχθη ἐπαναστατικές, ἀνατρεπτικές, ἀντιθρησκευτικές καί ἀντικοινωνικές ἢ καί ἀπλῶς ὑπεραριστεριζούσας τάσεις, ἀλλ' ἀπεδείχθη ὡς ὅλον σωματεῖον συντηρητικῶν τάσεων καί ἀρχῶν. "Ὅτι ὁ Μασσωνισμός δέν ἔχει ἀντιθρησκευτικές, ἀντιχριστιανικές καί ἀντικαθεστωτικές ἀρχάς δύναται νά συναχθῆ οὐ μόνον ἐκ τῶν ἐπισημῶν κειμένων αὐτοῦ, ἀλλά καί ἐκ τού ὅτι ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ καταλέγονται ἄνδρες ευσεβέστατοι καί συντηρητικωτάτων ἀρχῶν, ὧν πολλοί οὐ μόνον κατέσχον καί κατέχουσιν ἀνώτατα ἀξιώματα, ἀλλά καί προσέφερον καί προσφέρουσι πολυτιμοτάτας ὑπηρεσίας πρὸς τήν Ἐκκλησίαν, ἣν τινες καί πιστότατα ὑπηρετοῦσιν». «Ἐφ' ὅσον λοιπόν ὁ ἐλευθεροτεκτονισμός, ὡς τουλάχιστον διεμορφώθη παρ' ἡμῖν καί ὡς διαπιστοῦται ἐκ τῶν ἐπισημῶν κειμένων του καί ἐκ τῶν θετικῶν δεδομένων, ἀτινα ἔχομεν πρὸ ἡμῶν, δέν ἀναμειγνύεται εἰς δογματικά ζητήματα καί δέν ἦλθεν εἰς ἀντίθεσιν ἢ σύγκρουσιν πρὸς τήν χριστιανικὴν διδασκαλίαν δογματικὴν καί ἠθικὴν, οὐδ' ἐκήρυξεν ἀνατρεπτικὰς θεωρίας, νομίζομεν ὅτι οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει ἵνα ἡ Ἐκκλησία ἀναλάβῃ ἀγῶνα κατ' αὐτοῦ, καί φρονοῦμεν ἀδιστακτικῶς ὅτι τοιοῦτος ἀγῶν οὔ μόνον δέν ἐπιβάλλεται, ἀλλ' ἀντενδείκνυται καί δὴ εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἀγῶνες ὑψίστης σπουδαιότητος ἐναντίον δεδηλωμένων ἐχθρῶν τού κοινωνικοῦ καί θρησκευτικοῦ καθεστώτος δέον νά προκαλέσωσιν ἀμέριστον τήν προσοχὴν τῆς». «Ἄν δέ ἑτερόδοξοί τινες Ἐκκλησίας ὀρμώμενοι ἐξ ἀγαν στενῶν ἀντιλήψεων, ἀντικειμένων πρὸς τὸ γνήσιον Χριστιανικὸν πνεῦμα, ἦλθον εἰς ρῆξιν πρὸς τόν Μασσωνισμόν καί ἐκήρυξαν τόν πόλεμον κατ' αὐτοῦ, τούτο εἶναι εὐεξηγήτον, διότι οὗτος προήσπισε τήν ἐλευθερίαν τῆς ἐρεῦνης καί ἐπολέμησε σφοδρῶς καταπιεστικὰς τῆς ἐλευθερίας τάσεις, ὡς καί ἀναμίξεις τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων εἰς ἔργα ξένα τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς καί αὐτῶν καί μάλιστα τὰς κοσμοκρατορικές τάσεις τῶν παπῶν». «Λόγῳ τῆς μασσωνικῆς ἀρχῆς τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐρεῦνης καί τῆς σκέψεως κατεδιώχθη σφοδρῶς ὁ Μασσωνισμός καί ὑπὸ αὐταρχικῶν πολιτειακῶν συστημάτων τῶν μάλλον ἀντιθέτων τάσεων, ἥτοι τόσον τού σοβιετισμοῦ, ὅσον καί τού φασισμού». «Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, εὐτυχῶς, οὐδέποτε διατρανώσασα τοιαύτας τάσεις, οὐδένα ἔχει λόγον νά ἔλθῃ εἰς σύγκρουσιν πρὸς τόν Μασσωνισμόν, ἐφ' ὅσον μάλιστα τὰ πλεῖστα τουλάχιστον τῶν μελῶν του εἶναι ἐν ἀδιαρρήκῳ συνδέσμῳ πρὸς τήν μητέρα Ἐκκλησίαν, ἥς θέλουσι νά εἶναι πιστὰ τέκνα. Ἡ Ἐκκλησία, ἥτις ἔχει ὡς ἀποστολήν τῆς νά καλῆ πρὸς ἑαυτὴν τοὺς ἐξω αὐτῆς εὐρισκομένους, δέν θά ἦτο ὀρθόν καί σκόπιμον νά ἀπωθῆ τῶν κόλπων τῆς τοὺς θέλοντας νά εἶναι μέλη τῆς καί θεωροῦντας αὐτὴν ὡς θεοσύστατον ἴδρυμα, ἀνεξαρτήτως τού ὅτι πᾶς χριστιανός μάλιστα δέ ὁ κληρικός ἔχει εὐρύτατον στάδιον πρὸ αὐτοῦ ἐπιτελέσεως θρησκευτικῶν, ἠθικῶν καί κοινωνικῶν καθηκόντων ἐντὸς τού ἐκκλησιαστικοῦ πεδίου, ὥστε νά μὴ παρίσταται ἀνάγκη, πρὸς ἐπιτέλεσιν αὐτῶν, νά θέτῃ ἑαυτὸν εἰς ὑπηρεσίαν ἄλλων ὀργανισμῶν, τοσοῦτω μάλλον καθόσον τὰς ἠθικὰς καί κοινωνικὰς ἀρχὰς του Μασσωνισμοῦ διεκήρυξε πολὺ πρὸ αὐτοῦ καί ἐν τῇ ἐννοίᾳ τού ἀπολύτου ὁ Χριστιανισμός».

«Φρονούμεν επίσης ότι ή Εκκλησία δέον νά απαγορεύση τάς έν τοίς ιδίοις αυτής καθιδρύμασι μασωνικάς έκδηλώσεις, καί δή ού μόνον έν τοίς ναοίς, άλλα καί έν τοίς νεκροταφείοις πρό του πέρατος τής έκκλησιαστικής κηδείας καί πρό τής άποχωρήσεως των έκκλησιαστικών λειτουργών άφού μάλιστα καί αυτός ό Γενικός Κανονισμός του Τεκτονισμού έν άρθρω 220 καθορίζει ότι «μετά τόν ένταφιασμόν καί τήν άναχώρησιν πάντων των συνοδευόντων τήν έκφοράν δύνανται τά μέλη τής Στοάς, μετά προηγουμένην άδειαν τής Μεγάλης Άνατολής, νά σχηματίσωσι πέριξ του τάφου τήν ένωτικήν άλυσσον καί νά άνακοινώσωσι τό έξαμνηναϊόν σύνθημα». «Η θεολογική Σχολή τού Πανεπιστημίου καταλήξασα είς τά πορίσματα ταύτα θεωρεί καθήκον της νά διατύπωση αυτά πρός τήν Ίεράν Σύνοδον. Εφόσον όμως ή Ιερά Σύνοδος, επί τη βάσει στοιχείων, άτινα ήμείς δέν έχομεν υπ' όψει, ήθελε πεισθή καί άποφανθή ότι ό Μασσωνισμός είναι όργανισμός άντιχριστιανικός, τότε άναντιρρήτως, συνεπής πρός έαυτήν, δέν δύναται νά θεωρή τά μέλη τής Μασσωνίας άμα ως Χριστιανούς, καί έν τοιαύτη περιπτώσει όφείλει νά άποκηρύξη αυτά έκ των κόλπων της, ότε οϋ μόνον δέν είναι δυνατόν νά έχη Μασόνους έν τή ύπηρεσία της λειτουργούς, συνεργάτας, ύπαλλήλους, έπι-τρόπους ναών κλπ., άλλα δέον νά άρνηθή είς αυτούς οϋ μόνον είς τούς άπλοϋς ιδιώτας, άλλα καί είς αυτούς, τούς έν άρχαίς καί έξουσίαις, τό δικαίωμα τής συμμετοχής αύτών είς τά θεϊα μυστήρια καί τάς ιεράς τελετάς αύτης».

Τήν έκθέσιν ύπογράφουσιν εξ καθηγηταί, ήτοι : Άμίλκας Άλιβιζάτος, Γρηγόριος Παπαμιχαήλ, Κωνσταντίνος Δυοβουνιώτης, Δημήτριος Μπαλάνος, Γεώργιος Σωτηρίου καί Βασίλειος Στεφανίδης, έξ ών οϋδείς έπιζή.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ

ΑΜΙΑΚΑΣ ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΑΛΑΝΟΣ

Επακολουθεί ή έκθεσις τού μειοψηφήσαντος καθηγητού καί άκαδημαϊκού κ. Παναγιώτη Μπρατσιώτου έχουσα ως έπεται :

β) Γνωμάτευσή του μειοψηφήσαντος καθηγητού Παναγιώτου Μπρατσιώτου (42)

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

Πρός την τήν Ι. Σύνοδον τής Εκκλησίας τής Ἑλλάδος.

«Τό πρό μηνών ἀποσταλέν ἡμίν ὑπό τής Δ. Ι. Συνόδου τής Ἐκκλησίας τής Ἑλλάδος Ἐγγραφον, δι' οὐ ζητεῖται ἡ περί τοῦ χαρακτήρος τής Μασσωνίας ἐν τῇ σχέσει αὐτῆς πρὸς τήν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν γνώμη τής ἐγκύρως τήν Ἐπιστήμην τής Εκκλησίας ταύτης ἐκπροσωπούσης θεολογικῆς Σχολῆς θέτει Ἐνώπιον ἡμῶν ζήτημα μεγίστης καί πολλαπλῆς σπουδαιότητος, ὅπερ πρέπει ἐν πάσῃ ἐμβριθείᾳ καί ψυχραιμίᾳ νά διονυχισθῆ ὑπό τής Σχολῆς, ἀλλά καί τά πορίσματα τής ἐρεύνης ταύτης νά ἐκτεθῶσι μετὰ τής προσηκούσης εἰς τοιοῦτον Ἐπιστημονικόν σωματεῖον παρρησίας τε καί σαφηνείας, ἀνευ φόβου καί ἀνευ πάθους. Ἐπί τῷ σκοπῷ δέ τής εὐρέσεως τής ἀληθείας ἐκρίνα ὡς καθήκόν μου, νά διατυπώσω ὡδε καί ἐγγράφως τήν καί προφορικῶς μετ' ἐμπεριστατωμένην ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος ἐν προγενεστέρα συνεδρία τής Σχολῆς διατυπωθεῖσαν γνώμην μου.

1. Πρὸ παντός ἄλλου καί δὴ πρὶν ἢ εἰσέλθω εἰς τήν ἐξέτασιν τῆς οὐσίας τής Μασσωνίας, ὀφείλω νά ἀπαντήσω εἰς τήν ὑπό τινῶν συναδέλφων προφορικῶς ὑποστηρικθεῖσαν ἐνστάσιν κατὰ τοῦ δυνατοῦ τής ἐπιστημονικῆς ἐξετάσεως ζητήματος καλυπτομένου ὑπὸ τοῦ πέπλου τοῦ μυστηρίου. Ἐπί τοῦ ζητήματος τούτου ἡ ἀκράδαντος ἐπιστημονική μου πεποίθησις εἶναι ἡ ἐξῆς. "Ὅτι ἡ Μασσωνία φέρει μυστηριώδη χαρακτήρα, ὅστις ἀποτελεῖ οὐσιώδες γνῶρισμα αὐτῆς, ὑπ' οὐδενός δύναται βασιμῶς νά διαμφισβητηθῆ. Οἰαδήποτε δέ ἐξώδικος περί τοῦ ἐναντίου διαβεβαίωσις εἶναι ἀναξία προσοχῆς, ἐφ' ὅσον ἀντίκειται εἰς αὐτά τὰ ἐπίσημα κείμενα τής Μασσωνίας. Οὕτω ἐν τῇ νεωτάτῃ ἐκδόσει τοῦ Συντάγματος τής Μεγάλῃς Ανατολῆς τής Ἑλλάδος (1930) λέγεται ρητῶς' «Παν ὅ,τι λέγεται ἢ πράττεται ἐν ταῖς στοαῖς τηρεῖται ἀπολύτως μυστικόν καί ἀπαραβίαστον» (ἀρθρ. 4 πρβ, καί ἀρθρ. 14 καί 15). Ἐν δέ τῷ 14ῳ ἀρθρῳ εἶναι ἀξία προσοχῆς ἡ δήλωσις, ὅτι οἱ ἐλευθεροτέκτονες καί μετὰ τήν ἀποπομπήν αὐτῶν ἐκ τοῦ τάγματος «διατηροῦσι πάντοτε τόν τεκτονικόν χαρακτήρα ἀνεξίτηλον καί μετ' αὐτοῦ τήν ὑποχρέωσιν τής μυστικότητος καί ὑπέχουσιν εὐθύνας διὰ τὰς ἐπιβλαβεῖς εἰς τό Τάγμα πράξεις». Πῶς ἄλλως τε θά ἠδύνατό τις νά ὑποστηρίξη, ὅτι μυστικά δέν ὑπάρχουσιν ἐν τῇ Μασσωνίᾳ, ἐφ' ὅσον ἐνταῦθα γίνεται λόγος πρὸς τοῖς ἄλλοις καί περί μυστικῆς εἰς διαφόρους τεκτονικούς βαθμούς καί περί βαθμιαίας ἀποκαλύψεως τῶν τεκτονικῶν ἀληθειῶν καί ἐφ' ὅσον διὰ αὐτό τούτο χαρακτηρίζεται ἡ Μασσωνία ὡς «μυσταγωγικόν σύστημα»; (43). Παρά πάντα δ' ὅμως ταῦτα ὑπάρχουσι τσαῦτα δεδομένα ἐφ' ὧν δύναται νά στηρικθῆ σαφῆς καί ἀπερίφραστος ἐπιστημονική γνώμη, ὅσα δέν ὑπάρχουσι διὰ τούς τῶν παλαιῶν μυστηριακῶν θρησκευτῶν ἐρευνητάς, ἀνδρας οἷοι ὁ Cumont, ὁ

Reitzestein, Loisy κ. ά. τών σχετικών συγγραμμάτων τών όποίων ούδείς διενοήθη νά άμφισβητήση τήν έπιστημονικότητα.

Τά δεδομένα δέ ταύτα, έφ' ών έστηρίχθη άμέσως καί ή ίδική μου έρευνα είναι :

α') τό Σύνταγμα τής Γαληνοτάτης Μεγάλης 'Ανατολής (1898 καί νεώτερη έκδοσις 1930), β') τα τυπικά των συμβολικών βαθμών (1924)

γ') τά τυπικά τών τεκτονικών λειτουργιών καί τελετών (1891),

δ') ή Μεγ. 'Ανατολή τής Ελλάδος. Γενικοί κανονισμοί (έν Αθήναις 1895) καί

ε') τά ειδικά συγγράμματα έπιφανών μασσώνων, άλλοδαπών τε καί ήμετέρων, καί ειδικά μασσωνικά περιοδικά, πρό παντός δέ ό «Πυθαγόρας-Γνώμων», όστις έν τή προμετωπίδι αύτού αυτοτιτλοφορεΐται ώς «έπίσημον όργανον του Υπάτου συμβουλίου τού 33° καί τής Μεγάλης 'Ανατολής τής Ελλάδος».

2. «Επίσης, πριν ή είσέλθω εις τήν έξέτασιν τής ουσίας τής Μασσωνίας, είναι άνάγκη νά διευκρινήσω τήν έκάστοτε προβαλλομένην διαφοράν μεταξύ τού έν Ελλάδαδι έπικρατούντος σκωτικοϋ καί τού γαλλικού λεγομένου δόγματος. Πέποιθα λοιπόν, ότι δέν πρόκειται περί ούσιώδους μεταξύ άμφοτέρων τών δογμάτων τούτων διαφοράς. Η θεμελιώδης τεκτονική άρχή, «τό ύψιστον δόγμα», έξ οϋ αύτη χαρακτηρίζεται ώς «έλεύθερος τεκτονισμός», οί δέ θιασώται αύτής ώς «έλεύθεροι τέκτονες» είναι ή άρχή «τής έλευθερίας τής σκέψεως » (44). Η δέ άθεΐα τού γαλλικοϋ δόγματος οϋδέν άλλο είναι ή άκρα έκφανσις τής θεμελιωδεστάτης ταύτης μασσωνικής αρχής. Πάντως ή μεταξύ τών δυο τούτων δογμάτων, τού σκωτικοϋ καί τού γαλλικοϋ διάφορά είναι μικροτέρα τής παρατηρουμένης μεταξύ τών έπιμέρους χριστιανικών δογμάτων καί τά τείχη τά χωρίζοντα τήν σκωτικήν άπό τής γαλλικής Μασσωνίας πολύ χαμηλότερα τών χωριζόντων τās τρεις μεγάλας χριστιανικός 'Εκκλησίας, μεταξύ τών όποίων δέν ύπάρχει μυστηριακή έπικοινωνία, οΐα ύπάρχει μεταξύ τών διαφόρων μασσωνικών δογμάτων. Τούτο δέ τεκμηριοϋται καί έκ τού ότι τό έν Αθήναις ύπατον Συμβούλιον τής Μεγάλης 'Ανατολής σκοπόν προτίθεται τήν έξυπηρέτησιν τής έπικοινωνίας μεταξύ τών διαφόρων τεκτονικών δογμάτων, ών τούς όπαδούς θεωρεί πάντας ώς «άδελφούς». Πρβλ. άρθρον 10 τού Συντάγματος τής Μεγάλης 'Ανατολής τής Ελλάδος έκδ. 1898 καί 9 άρθρον τού νεωτάτου Συντάγματος, ένθα άναγινώσκομεν τά έξης" -

«Η Μεγάλη Ανατολή τής Ελλάδος αναγνωρίζει καί παραδέχεται τās διεθνείς τεκτονικάς συμβάσεις έν ταΐς σχέσεσιν αυτης προς τās άπανταχοϋ τού κόσμου τεκτονικάς άρχάς καί αναγνωρίζει πάντας τούς έλευθεροτέκτονας... οίουδήποτε δόγματος, τούς ύπαγομένους εις τά μεγάλα κέντρα τής οικουμένης τά προσηκόντως όπ' αυτης άνεγνωρισμένα». Προ παντός δ' όμως συνάγεται ή έλλειψις ουσιώδους μεταξύ των τεκτονικών τούτων δογμάτων διαφοράς έκ τής έσχάτως συγκροτηθείσης Διεθνούς Τεκτονικής Ένώσεως (Association Masonique Internationale), εις ήν συμμετέχουσιν αδιακρίτως στοαί τού τε γαλλικοϋ καί τού σκωτικοϋ δόγματος (έν αίς καί ή Μεγάλη 'Ανατολή τής Ελλάδος ώς «πρωθιδρύτρια τεκτονική δύναμις» μετέχουσα καί τής διοικήσεως αυτης έν τω έκτελεστικώ συμβουλίω) καί ήτις "Ενωσις κατέληξεν εις συμφωνίαν, ότι « ή Α. Μ. Ι. δέν άπαιτεΐ παρά πάντων των όπαδών αυτης τήν εις τά καταστατικά αυτών έγγραφήν τού τύπου τού Μεγάλου Αρχιτέκτονος τού Σύμπαντος (45). Άρα είναι προφανής καί Αναμφισβήτητος έντεϋθεν η Ισοπέδωσις τών τεκτονικών δογμάτων».

3. «"Όσον δ' αφορά έπειτα εις τήν ο ύ σ ί α ν τής Μασσωνίας τού σκωτικοϋ δόγματος, ή έκ τής μελέτης τών πραγμάτων μορφωθείσα γνώμη μου είναι, ότι αυτη δέν τυγχάνει οϊκοθεν κοινός κοινωνικός ή Ανθρωπιστικός σύλλογος, Αλλ' είναι

εταιρία φέρουσα θρησκευτικόν χαρακτήρα, αυτό τούτο θρησκεία ή λατρεία και δὴ θρησκεία ή λατρεία μύσηριακή (*Mysterienkult*), υπομνησκουσα τὰς παλαιὰς ἔθνικὰς μύσηριακὰς θρησκείας ή λατρείας, ἀφ' ὧν κατάγεται καὶ ὧν συνέχειαν καὶ ἀναβίωσιν ἀποτελεῖ, ὡς συνάγεται ἀσφαλῶς ἐκ τῶν ἐκδεδομένων τυπικῶν αὐτῆς καὶ ἐκ τῶν ὁμολογιῶν πολλῶν ἐπισήμων ἐκπροσώπων αὐτῆς. Ἀκριβέστερον δ' εἰπεῖν θα ἔπρεπε νὰ χαρακτηρισθῆ ή Μασσωνία ὡς μυστικός τις θρησκευτικός «θίασος», ὑπομνησκῶν τούς ἐν στενωτάτῃ σχέσει πρὸς τὰς μύσηριακὰς θρησκείας διατελουντας παλαιούς μύσηριακούς «θιάσους» (46). Πρὸς πιστοποίησιν τῆς στενῆς συγγένειας τῆς Μασσωνίας πρὸς τὰς παλαιὰς μύσηριακὰς θρησκείας ἀρχόμεθα ἀπὸ τῶν ὁμολογιῶν ἐπιφανῶν τεκτόνων, ἵνα καταλήξωμεν εἰς αὐτὰ τὰ ἐπίσημα τεκτονικὰ κείμενα. Ἴνα παραλίπωμεν τα εσχάτως μεταφρασθέντα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἔργα τοῦ Leadbeater «**τὰ ἀρχαῖα μύσηρια καὶ ὁ τεκτονισμός**» καὶ «**ἡ Κεκρυμμένη Ζωὴ ἐν τῷ Τεκτονισμῷ**» ▶ κατὰ μετάφρασιν Π. Α. Α. ἐπιμελεῖα Ν. Καρβούνη, Ἀθῆναι 1927 καὶ 1929 δι' ὧν ἀποδεικνύεται τρανῶς ή πρὸς τὰ ἀρχαῖα μύσηρια στενὴ σχέσηισ τοῦ τεκτονισμοῦ), παραπέμπομεν εἰς τὰς γνώμας ἐγκριτῶν Ἑλλήνων τεκτόνων, οἱ οἱ κ. κ. Μ. Μιχαηλίδης, σεβάσμιος τῆς στοᾶς «Ἰωνίας» (47), Γ. Σώκος σεβάσμιος τῆς στοᾶς «Ἀδελφοποιήσεως» (48), Ι. Βασιλῆς πρόεδρος τοῦ τεκτονικοῦ ομίλου ἐκδρομῶν (49) κλπ. Μνημονεύομεν δε ἰδία τῶν ἐξῆς χαρακτηριστικῶν λόγων τοῦ τέκτονος καθηγητοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ κ. Ἀδαμάντιου. «Ἡ γένεσις τοῦ τάγματος ἡμῶν μέ τό ὑψηλόν μύσηριον καὶ τὰ πολυσήμαντα σύμβολα, τὰ ὅποια περιβάλλουν αὐτό, ἔχει βεβαίως ἐπιφανεστάτας τὰς ρίζας, διότι συνδέεται μέ τὰς παναρχαίας μυστικὰς λατρείας τῆς ἀναγεννήσεως τῆς φύσεως κατὰ τό ἔαρ... "Ἐχει τὴν ἀρχὴν εἰς τὰς συμβολικὰς παραδόσεις τῶν ἡλιακῶν θεῶν, τοῦ Διονύσου, τοῦ Ὀρφέως... "Ἐχει τὴν γένεσιν εἰς τὰς εὐγενεῖς ἐκεῖνας ἑλληνιστικὰς θεότητας τῆς "Ἰσιδος, τοῦ Σεράπιδος τοῦ Μίθρα...»(50). Καὶ ἐν τῷ Πυθαγόρα δέ τοῦ 1928 σελ. 376 ονομολογεῖται ρητῶς, ὅτι «ὁ νεότερος φιλοσοφικός τεκτονισμός εἶναι φυσικόν νὰ θεωρητῆ κατ' εὐθείαν διάδοχος τῶν ἀρχαίων μύσηριῶν τῶν μυστικῶν ἑταιριῶν». Μὴ δέ ἰσχυρισθῆ τις, ὅτι αἱ οὕτως ἀξίωματικῶς καὶ δὴ ὑπὸ ἱεροφαντῶν τοῦ ἑλληνικοῦ τεκτονισμοῦ διατυπούμεναι ὁμολογίαι αὐταὶ ἀπλῶς διερμηνεύουσιν ἀτομικὰς γνώμας καὶ οὐχί τὴν κοινὴν τεκτονικὴν συνείδησιν.

Ἄλλ ἐάν μὴ πιστεύση τις εἰς τὰς περὶ τοῦ χαρακτηρος τῆς Μασσωνίας μαρτυρίας τῶν ἐπισήμων τεκτόνων, αἵτινες ἄλλως τε συμφωνοῦσι πλήρως πρὸς τὰ ἐπίσημα τεκτονικὰ κείμενα, εἰς τίνας ἄλλους θὰ πρέπη νὰ πιστεύση; Καὶ πῶς νὰ μὴ δώση τις προσοχὴν εἰς τὰς ἀποφάνσεις ἐπισήμων τεκτόνων, προκειμένου μάλιστα περὶ οὕτω σπουδαίων ζητημάτων, ὅταν ἐν ἄρθρῳ 37 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος ἀναγινώσκωμεν, ὅτι «ὁ Ρήτωρ, ὑπεύθυνος διὰ τὰς δοξασίας τῆς Στοᾶς, δέν ἐπιτρέπει τὴν ἐκφώνησιν λόγων, ἐάν μὴ πρῶτον ὑποβληθῶσιν εἰς αὐτόν και τῶσιν τῆς ἐγκρίσεως αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Σεβασμίου»;

4. « Ἀλλὰ συνεπικουροὶ τῶν οἰονεὶ ἐξωτερικῶν τούτων μαρτύρων ἔρχονται σαφέστατοι εσωτερικαὶ μαρτυρίαὶ ἐξ αὐτῶν τῶν προσιτῶν ἡμῖν τεκτονικῶν κειμένων.

Οὕτως ἐν τῷ Τυπικῷ τῆς μύσησεως τοῦ τρίτου βαθμοῦ ἐμφανίζεται ὁ Σεβάσμιος λέγων - « δέν δύνασθε νὰ ἀμφιβάλλετε, ἀδελφέ μου, περὶ τῆς ἀρχαίας καταγωγῆς τῆς Μασσωνίας καὶ περὶ τῆς συμμορφώσεως αὐτῆς πρὸς τὴν μιθραϊκὴν καὶ αἰγυπτιακὴν μύσησιν, ἥτις ἀπεδείχθη ἤδη καὶ εἰς τούς δύο πρῶτους βαθμούς » (51).

Ἐπειτα δέ, ὡς ἐν ταῖς παλαιαῖς μύσηριακαῖς θρησκείαις ἐπανελαμβάνετο τό μύσηριῶδες δράμα τῶν ἀγῶνων καὶ τοῦ θανάτου τοῦ μύσηριακοῦ θεοῦ, διὰ δέ τῆς τοιαύτης μιμικῆς ἐπαναλήψεως τοῦ δράματος ὁ μουόμενος συναπέθνησκε μετὰ τοῦ

προστάτου θεοῦ τῆς μυστηριακῆς θρησκείας, οὕτω καί ἐν τῇ μύσει τού Γ' τεκτονικοῦ βαθμοῦ γίνεται μιμική ἀναπαράστασις τού θανάτου καί τῆς ἀναστάσεως τού πάτρωνος τῆς Μασσωνίας, τού Χιράμ. Ἐν δέ τοῖς «Τυπικοῖς τῶν τεκτονικῶν λειτουργιῶν» ἀναγινώσκομεν, ὅτι αἱ λεγόμεναι τεκτονικαί «ἀγάπαι» δέν πρέπει νά θεωρηθῶσιν ὡς ἀπλά γεύματα, ἀλλ' ὡς τελεταί ἀπόκρυφοί ὡς πρὸς τοὺς τύπους καί φιλοσοφικοὶ ὡς πρὸς τὰς ἀρχὰς αὐτῶν» καί εὐθύς κατωτέρω «ἡ ἀρχαία σοφία δέν ἠθελε καθιδρῦσει τοιαύτας εὐωχίας πρὸς ἀπλήν τέρψιν, ἀν αἱ ἀγάπαι αὐταὶ δέν συνεπλήρουν διὰ τῶν ἰδιαιτέρων τύπων τῶν τὴν μεγάλην ἀλληγορίαν καί τὸν συμβολισμόν, ὧν τὴν ἐξέλιξιν διδάσκουσιν αἱ μῆσεις κλπ.».

Ἐν υποσημειώσει δε τῆς σελ. 8 τῶν αὐτῶν Τυπικῶν ἀναγινώσκομεν, ὅτι κατὰ τὰ ἀρχαιότερα τυπικά αἱ ὑποχρεωτικαὶ προπόσεις ἐν ταῖς ἀγάπαις ταύταις ἦσαν ἑπτὰ καί «συνεβόλιζον τὰς ἐν τοῖς ἀρχαίοις Μυστηρίοις σπονδὰς εἰς τοὺς τότε γνωστοὺς ἑπτὰ πλανήτας». Ἐν δε τῷ «Τυπικῷ τού μνημοσύνου» (52) ὁ α Επόπτης λέγει « αὐτὴ εἶναι ἡ ὥρα, κατὰ τὴν ὁποῖαν τὸ πυκνότερον σκότος ἐξαπλώνει τὸν πένθιμον αὐτοῦ πέπλον ἐπὶ τῆς φύσεως ἀναμενούσης τὴν ἐπάνοδον τού ἀστρου, τὸ ὁποῖον μέλλει καί πάλιν νά ζωογονήσῃ αὐτήν ». Ταῦτα ὄζουσι φυσιολατρίας ὑπομνησκούσης τὰς παλαιὰς μυστηριακὰς θρησκείας, ὡς καί τὸ γεγονός τού ὑπὸ τού Τάγματος ἑορτασμοῦ τῶν δύο ἡλιοστασιῶν, 27 Δεκεμβρίου καί 24 Ἰουνίου, ὅτε τελούνται υποχρεωτικὰ συμπόσια, δι' ὧν « ὁ τεκτονισμὸς πιστὸς θαυμαστής τῶν μεγάλων τῆς φύσεως μυστηρίων προσκαλεῖ τοὺς οπαδοὺς του εἰς κοινὴν εὐωχίαν » (52). Ἐν δέ τῇ «ἐπικλήσει» τῆς σελ. 66 τῶν αὐτῶν τυπικῶν, ὁ Μέγας Ἀρχιτέκτων χαρακτηρίζεται ὡς «ιερόν πῦρ γονιμοποιούν πᾶν τὸ ὑπάρχον» καί ὡς «δημιουργὸς τῶν ἀπειρων καί ἀενάων μεταμορφώσεων. Καθ' ὅλου δέ εἰπεῖν ἐν τῇ Μασσωνίᾳ, ὡσπερ καί ἐν τοῖς ἐθνικοῖς μυστηρίοις, ἡ τάσις πρὸς ἀπολύτρωσιν καί ἠθικὴν τελειοποίησιν («ἀναγέννησιν») θεραπεύεται κυρίως διὰ τῆς μέσω διαφόρων ἐντυπωτικῶν τελετῶν διεγέρσεως τού συναισθήματος τῶν μουσμένων ἀφιεμένων ἐλευθέρων, ὅπως διὰ τῆς ἀλληγορίας τῶν ἐν τοῖς μυστηρίοις δρωμένων καί λεγομένων συνάγωσι δι' ἑαυτοὺς τὴν ἐκ τῶν τελετῶν τούτων διδασκαλίαν. "Ἡ, ὡς ἀναγινώσκομεν ἐν ἀρθρῷ 4 τού Συντάγματος τῆς Μ. Ἀνατολῆς τῆς Ἑλλάδος, «οἱ ἐλευθεροτέκτονες ὑποδηλοῦσι καί δεικονίζουσι τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τού τάγματος διὰ συμβόλων καί μεταφορικῶν παραστάσεων, ὧν ἡ φιλοσοφικὴ ἐρμηνεῖα ἀποκαλύπτεται αὐτοῖς διαδοχικῶς διὰ τῆς μύσεως εἰς τοὺς τρεῖς τεκτονικοὺς βαθμοὺς (54).

5. «Ἀλλὰ καί ἡ ὁρολογία τῶν μασσωνικῶν τυπικῶν ὑπενθυμίζει τὴν ὁρολογίαν τῶν μυστηριακῶν θρησκειῶν (μῆσις, ἀμύητος, υιοθεσία, κάθαρσις, ἀναγέννησις, βέβηλος, κλπ.). Ἐπὶ πάσι δέ τούτοις, τὸ ὅτι ἡ Μασσωνία εἶναι μυστηριακὴ θρησκεία ἢ μύστηριακὸς θίασος τεκμαίρεται τις καί ἐκ τῆς πρὸς τὰς ἄλλας θρησκείας, συμπεριλαμβανομένου καί τού χριστιανισμοῦ, ἀνοχῆς αὐτῆς, ἥτις ἀνοχὴ ὑπενθυμίζει τὴν λεγομένην «θεοξενίαν» τῶν παλαιῶν ἐθνικῶν μυστηρίων. "Ὅ,τι δηλαδὴ συνέβαινε ἐν τοῖς μυστηρίοις ἐκείνοις, ἐνθα, ὡς γνωστὸν, λόγῳ του συγκρητιστικοῦ αὐτῶν χαρακτήρος ἐγίνοντο δεκτοὶ πρὸς μῆσιν πάσης θρησκείας θιασῶται, ἐν δέ καί τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἠδύνατο νά εἶναι ἀκόμη καί ἱερεὺς π. χ. τῆς τε "Ἰσιδος καί τού Μίθρα, τούτο ἀκριβῶς παρατηρεῖται καί ἐν τῇ Μασσωνίᾳ. "Ὅτι δέ πρόκειται περὶ θρησκείας, τεκμηριοῦται ἐκ τού γεγονότος ὅτι ἐνταῦθα, ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν τῶν ἐπισημῶν ἐλληνικῶν τεκτονικῶν κειμένων, ἃ ἔχω εἰς χεῖράς μου, ἀνευρίσκομεν πάντα τὰ οὐσιώδη γνωρίσματα τῆς θρησκείας (τουλάχιστον θρησκείας μυστηριακῆς), τούτέστι τὴν τάσιν πρὸς ἀπολύτρωσιν καί ἠθικὴν τελειοποίησιν, ἐκλαμβανομένην ὡς «ἀναγέννησιν», ὠρισμένον νᾶόν μετὰ βωμοῦ, ἰδίαν, ὡς φαίνεται, Βίβλον («τό

βιβλίον τής σοφίας»), ἐφ' ἧς ὀμνύουσι (55), ὠρισμένης θρησκευτικός τελετάς καί δι καί ὠρισμένα μυστήρια παρεμφερή πρός τά θεμελιώδη χριστιανικά, ὠρισμένον τελετουργικόν τύπον, ὠρισμένην ὀρολογίαν (εὐχή, ἐπίκλησις, υιοθεσία, θυμιατήριον, θυμίαμα, λειτουργία, ἀνάδοχος, ἀρραβώνες, ἀγάπαι κλπ.), ὠρισμένην ιεραρχίαν, ὠρισμένην πειθαρχίαν, ὠρισμένην ἠθικὴν, τὴν λεγομένην «φυσικὴν» ἢ φιλοσοφικὴν ἠθικὴν, ἐν δὲ τῷ σκωτικῷ τεκτονισμῷ καί ὠρισμένην πίστιν, τὴν τῆς φυσικῆς λεγομένης θρησκείας (πίστιν εἰς ἓνα θεόν καί ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς).

Τον θρησκευτικὸν χαρακτήρα τῆς Μασσωνίας ἀναγνωρίζουσι καί πάντες οἱ ἀμερόληπτοι ἐρευνηταί τῆς Μασσωνίας. Ὡς πρόσφατον δὲ παράδειγμα ἀναφέρω τον Hornegger, ὅστις ἐν τῇ νεωτάτῃ ἐκδόσει τῆς φιλελευθέρας προτεσταντικῆς θεολογικῆς ἐγκυκλοπαιδείας Religion in Geschichte Gegenwart (56) διαπιστοῖ, ὅτι αἱ τεκτονικαὶ συναθροίσεις ὁμοιάζουσι μάλλον πρὸς λατρείαν θρησκευτικῆς κοινότητος ἢ πρὸς κοινὰς συλλογικὰς συναθροίσεις (προσευχὴ, μουσικὴ, τελετουργικαὶ ἀμφιέσεις, παραινετικοὶ λόγοι καί μάλιστα διάφοροι τελεταὶ ἐν αἷς καί τὰ κοινὰ συμπόσια αἱ λεγόμενα «ἀγάπαι») ».

6. «Ἄλλὰ τί χρεῖαν ἔχομεν ἐξωτερικῶν μαρτύρων, ὅταν βῶσιν αὐτὰ τὰ ἐπίσημα τεκτονικὰ κείμενα, τῶν ὁποίων προσεκτικὴ ἢ ἐστὼ καί ἐπιπολαία ἀνάγνωσις πείθει, ὅτι πρόκειται οὐχὶ ἀπλῶς περὶ θρησκείας, ἀλλὰ περὶ ὑπερθρησκείας, περὶ θρησκείας θεωρούσης ἑαυτὴν ὡς ἀνωτέραν πάσης ἄλλης θρησκείας καί ὡς ἀπαραίτητον πρὸς σωτηρίαν, περὶ θρησκείας, ἧς θεμελιώδες δόγμα εἶναι «ὅ ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ τοῖς ἔργοις τῆς δημιουργίας ἐγγεγραμμένος νόμος τῆς ἀληθείας, τῆς προόδου καὶ τῆς ἀγάπης (57). Τὸ ὅτι δὲ πρόκειται περὶ τοιαύτης ὑπερθρησκείας διαπιστοῦται μάλιστα ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ «τυπικοῦ τῆς υιοθεσίας Λυκιδέως», καὶ τοῦ «τυπικοῦ τῆς συζυγικῆς ἀναγνωρίσεως», ἀτινα ἀποκαλύπτουσι καί τὰς προσηλυτιστικὰς τάσεις τῆς Μασσωνίας. Οὕτως ἐν τῇ «εὐχῇ», ἣν ἀπαγγέλλει ὁ Σεβάσμιος ἐπὶ τῇ υιοθεσίᾳ Λυκιδέως καυχάται, ὅτι εἰς τοὺς «τέκτονας ἐδόθη ἡ χάρις νὰ κατανοήσωσι τὸν ἔξοχον νόμον τῆς προόδου καὶ τῆς ἀγάπης» (58). Περαιτέρω δὲ (σελ. 25) συνεχιζομένης τῆς εὐχῆς ταύτης ἀκούομεν παρὰ τοῦ Σεβασμίου: «εὐλόγησον τὰ προϊόντα τῆς γῆς, ἀτινα ἢ ἀγαθότης σου δωρεῖται ἡμῖν (59). Δὸς αὐτοῖς ἰσχύϊν νὰ ἐγχαράξωσιν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Λυκιδέως ἀνεξίτηλον ἀνάμνησιν διαφωτίζουσιν αὐτὸν ἐν ὠριμωτέρα ἡλικία, καθιστώσαν αὐτὸν πιστόν ἐς αἰὶ πρὸς τοὺς ὀρους τῆς υιοθεσίας αὐτοῦ... Δέξου εὐμενῶς τὰς εὐχὰς ἡμῶν καὶ ἐμπνευσον ἡμᾶς». Ἐν δὲ σελ. 26 λέγει ὁ Ἐπόπτης «Ἄδ... Ἀ' Ἐπ... οἱ Ἄδ.. ἡμῶν...ὀδηγοῦντες τὸν υἱὸν τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν... καὶ ζητούντες δι' αὐτὸν τὴν προστασίαν τῆς στοάς». Μεθ' οὗ ὁ Ἀ' Ἐπόπτης λέγει «Ἄδ.. ὁ υἱὸς ἑνὸς τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν πλανᾶται εἰς τὸν βέβηλον κόσμον, ἐνῶ τὰ συγκρουόμενα περὶ αὐτὸν πάθη ἀπειλοῦσι νὰ τὸν σύρῳσιν εἰς τὴν ἀβυσσον τοῦ κακοῦ, ἐνθα τόσοι ἄλλοι ἀμύητοι ἀπωλέσθησαν». Δύο τῶν ἄδ... ἡμῶν ἐμπνεόμενοι ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἀγαθοῦ ὠδήγησαν αὐτὸν μέχρι τῆς θύρας καὶ ζητοῦσιν δι' αὐτὸν προστασίαν». Ἐν δὲ σελ. 27 λέγει ὁ Ρήτωρ «μυήσωμεν αὐτὸν εἰς τὸν πνευματικὸν βίον ὁ καλύπτων τοὺς ὀφθαλμούς αὐτοῦ πέπλος ἄς ἀφαιρεθῇ. Ἐξαγνισθῆτω ἢ καρδία αὐτοῦ...Ἐμπνευσθῆτω πνεῦμα ἰσχύος ἀρετῆς καὶ ἀδελφότητος, ἢ δὲ υιοθεσία ἄς ἀνοίξη αὐτῷ τὴν ὁδὸν τῆς εὐτυχίας». Ὁ δὲ Σεβάσμιος ἀπαντᾷ, «γενέσθω». (δηλ. ἀμὴν). Ἐν σελ. πάλιν 28 ἔρωτα ὁ Σεβ. «Φίλοι τοῦ τέκνου τούτου, υἱοῦ Ἄδ... ἡμῶν ζητοῦμεν δι' αὐτὸ φῶς, προστασίαν καὶ ἐξάγνισιν διὰ τῆς υιοθεσίας». Μετὰ δὲ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ καλύπτοντος τὸν Λυκιδέα λευκοῦ πέπλου (πρβ. Μυστήρια Ἰσιδος κλπ.) συμβολίζοντος «τὸν υλικὸν πέπλον, διὰ τοῦ ὁποιοῦ ὁ βέβηλος κόσμος περιβάλλει αὐτὸν», λέγει ὁ Σεβ. (σελ. 29) «Ἄδ. συγχαρῶμεν ἀλλήλοις. Πράξις ἀρίστη

τώ Μ.Α. Τ. Σ. έπετελέσθη... Αί πύλαι τού ναοῦ ήμών ήνεώχθησαν προ τού τέκνου τούτου, ό δέ θόρυβος τού βεβ. κόσμου και ο σάλος τών έπιθυμιών δέν φθάνουσιν ήδη μέχρως αυτού, άτε μή δυνάμενοι νά ύπερπηδώσι τόν ούδόν τού ένδαιτηήματος τούτου τής Σοφίας». Ειτα συνεχίζεται τό κήρυγμα εις θρησκευτικόν τόνον. Έκ διαφόρων δέ λόγων άπαγγελομένων κατά τήν τελετήν ταύτην πειθόμεθα, ότι ό Λυκιδεύς διά τής τελετής ταύτης τίθεται ύπό τήν προστασίαν και τās όδηγίας τού τεκτονισμοῦ. Ιδιαιτέρας προσοχής άξιον τυγχάνει εν τή τελετή ταύτη και τό ότι ό Σεβ. θίγων τούς όφθαλμούς και τά ώτα τού λυκιδέως λέγει «όξυνθήτω ή δρασίς σου», «άνοιγέτωσαν τά ώτά σου κλπ.». Δίδων δέ εις αυτόν οίνον λέγει : « Ό οίνος οὔτος, σύμβολον δυνάμεως, άς δωρήση εις τήν ψυχήν σου τό θάρρος... Και άς σοι έμπνεύση τόν διακαή και έμμονον ζήλον τού άγαθοῦ και τήν σοφίαν τού Μεγ. ήμών διδασκάλου Σολομώντος». Θα ήτο άράγε πολύ τολμηρόν, άν έν τοιούτοις λόγοις, οίοι είναι και οί ανωτέρω μνημονευθέντες «Δός αυτοίς ισχύν νά έγχαράξωσιν εις τήν καρδίαν τού Λυκιδέως τήν άνεξιτηλον άνάμνησιν διαφωτίζουσιν αυτόν κλπ.» ήθελε τις άνεύρη αναλογίαν τινά πρός τα χριστιανικά μυστήρια; Δέν εύρισκόμεθα άρά γε ένταῦθα πρό είδους μεταδόσεως τής θείας χάριτος υπό αισθητά σημεία;».

7. «Έρχόμεθα εις τήν τελετήν τής συζυγικής άναγνωρίσεως.

Έν σελ. 42 των μνημονευθέντων τυπικών γίνεται λόγος έν πρώτοις και περί «δύο αρραβώνων». Έν σελ. έπειτα 44 λέγει ό Σεβ. ότι «ό τεκτονικός γάμος είναι ή άναγέννησις τής γυναικός». Έν σελ. 45 και έξ. περιέχεται ευχή χαρακτηριζόμενη ως «έπίκλησις», ένθα πρός τοίς άλλοις ό Σεβ. ζητεί παρά τού Μ. Αρχιτέκτονος όπως καταπέμψη μίαν άκτίνα τής άπειρου διανοίας του «ϊνα τά παραγγέλματα και αί ευχαί ήμών ώσιν έκφρασις τής ύψίστης θελήσεώς σου». 'Αρα αί ευχαί και τά παραγγέλματα ταῦτα, άτινα άλλως τε είναι και στερεότυπα, λογίζονται μονονουχί ως θεόπνευστα. Έν σελ. 47 λέγει ό σύζυγος «Σεβ. Διδ. μετά τήν τέλεισιν τού γάμου ήμών συμφώνως πρός τούς νόμους (τίνας νόμους;) θά λογιζώμεθα ευτυχείς δεχόμενοι ωσαύτως τήν τεκτ. καθιέρωσιν τής ένώσεως ήμών κλπ.». Ό δέ Σεβ. άπαντα «Καλώς ήλθατε... Δέν αγνοείτε ποσώς, ότι ή ένωσις ήμών είναι πράξις θρησκευτική συγχρόνως και κοινωνική, δθεν έντείνετε τήν προσοχήν ύμών εις τās άδ... ήμών παροτρύνσεις κλπ.». Έν σελ. 52 συνεχίζει ό αυτός' «'Οσάκις ό γάμος είναι έν άρμονία προς τās τεκτονικές άρχάς, δύναται νά μεταβάλη τόν κόσμον... "Όπως όμως, ό συζυγικός δεσμός άποδώση όλόκληρον τό ύπό τής κοινωνίας άναμενόμενον άγαθόν είναι επάναγκες, όπως ή γυνή λάβη σϊαν ήθικήν παιδευσιν άποκτα ό αληθής τέκτων διδασκόμενος και άσκών τήν άρετήν. Είναι άναγκαϊον όπως ή σύζυγος επί τινά χρόνον φωτισθή ύπό τού φωτός εκείνου, δι' οῦ δύναται τις νά διακρίνη τό άληθές έκ τού ψευδοῦς, τήν αλήθειαν έκ τής πλάνης. Τό φώς δέ τούτο (δηλ. τό τεκτονικόν) διαλύει τά σκότη τών προλήψεων (τίνων προλήψεων;) καταδεικνύει ματαίους τούς προτέρους φόβους (τίνας φόβους;) και αντικαθιστά τās έσφαλμένες, ψευδείς ή άνοήτους δοξασίας διά γνησίων, ορθών, άλαθήτων και εύληπτων εις τήν διάνοιαν και τήν συνείδησιν, διά γνώσεων βασιζόμενων επί τής φύσεως και μεταβαλλουσών τό ανθρωπινον εις θείον».

Είναι πρόδηλον ότι πρόκειται περί τής ως άλαθήτου θεωρούμενης φυσικής θρησκείας και ήθικής. Θα ήτο άρά γε ύπερβολή, εάν τις διέβλεπεν ένταῦθα προσπάθειαν πρός άντικατάστασιν των ύπερφυσικών χριστιανικών αληθειών διά τής φυσικής θρησκείας και ήθικής ; » (60).

8. «Ἐκ τῶν δύο τούτων «λευκῶν» λεγομένων ἑορτῶν τῆς Μασσωνίας συνάγεται πρὸς τοῖς ἄλλοις, νομίζομεν, ὅτι ἡ Μασσωνία δέν στερεῖται οὐδέ προσηλυτιστικῶν τάσεων, συμφώνως ἄλλως τε πρὸς τον προορισμόν, ὃν αὐτὴ ἔχει τάξει εἰς αὐτήν, ἵνα «ἐργάζεται ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς καὶ ὑλικῆς βελτιώσεως τῆς ἀνθρωπότητος» καὶ ἵνα βαθμηδόν ὀδηγήσῃ τὴν ἀνθρωπότητα εἰς τὴν προσοικείωσιν τῶν ὑψηλῶν αὐτῆς ἀρχῶν, «ἐπεκτεινομένων ἐφ' ὅλων τῶν μελῶν τῆς ἀνθρωπότητος τῶν ἀδελφικῶν δεσμῶν τῶν συνδεόντων τοὺς τέκτονας πρὸς ἀλλήλους ἀπανταχοῦ τῆς γῆς» ("Ἀρθρα 1 καὶ 12 τοῦ Συντάγματος τῆς Μ. Α. Τ. Σ.).

9. «Τὸν σαφὴ θρησκευτικὸν χαρακτῆρα τῆς Μασσωνίας καταγγέλλουσι ἐπίσης καὶ τὰ Τυπικὰ «Μνημοσύνου» καὶ «Ἐγκαινίων τεκτονικοῦ ναοῦ». Ἐν σελ. 69 τῶν μνημονευθέντων τυπικῶν τεκτονικῶν λειτουργιῶν κλπ. ἀναγινώσκομεν τὰ ἐξῆς προκειμένου περὶ τοῦ τεκτονικοῦ μνημοσύνου. « Ὁ Σεβ. ραντίζει τρις τὸ κενοτάφιον δι' οἴνου καὶ λέγει' ἡ δύναμις ἣτις ἀνέβλυξε διὰ σοῦ ἐκ τοῦ φυτικοῦ βασιλείου, ἄς σοὶ ἀποδοθῇ καὶ ἄς ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πηγὴν τῆς ὑλικῆς ζωῆς, ὅπως χρησιμεύσῃ διὰ τὰς σοφὰς βουλὰς τοῦ Μ. Ἄρχιτ.». "Ἀξιὸν προσοχῆς τυγχάνει, ὅτι δέν εὐρίσκομεν ἐνταῦθα δέησιν περὶ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν οὔτε τὸ συναίσθημα τῆς ἁμαρτίας, ὅπερ φαίνεται ὃν ἀγνωστον εἰς τὸν τεκτονισμόν, τῆς τεκτονικῆς ἀπολυτρώσεως ἐγκειμένης κυρίως ἐν τῇ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τῆς πλάνης, ἐπιτυγχανομένη διὰ τῶν τεκτονικῶν μυστηρίων. Ἐντὶ συναίσθηματος ἁμαρτίας ἀναγινώσκομεν ἐν σελ. 69 (Τυπικὸν Μνημοσύνου) τοὺς ἐξῆς λόγους τοῦ Σεβ. «Ἔστε κεκαθαρμένοι διὰ τοῦ θανάτου. Εἶθε ἡ ἀνάμνησις τῶν ἀδυναμιῶν ὑμῶν ν' ἀπολεσθῇ εἰς τὰ νάματα τοῦ ἐλέου καὶ πρὸ τοῦ τάφου, ἐντὸς τοῦ ὁποῦ ἀναπαύεσθε. "Ἄς ἀναμνησθῶμεν τῶν ἀρετῶν ὑμῶν». Κατωτέρω δέ ἐν σελ. 70 λέγει ὁ αὐτὸς «Εἶθε ὁ Μέγας Ἀρχιτέκτων νὰ δεχθῇ αὐτάς (τὰς ψυχὰς) μετ' εὐμενείας καὶ ταῖς δώσῃ τὴν ἀμοιδὴν τῶν δικαίων» (61).

10. «Προκειμένου δέ περὶ τῶν ἐγκαινίων «τεκτονικοῦ ναοῦ» ἀναγινώσκομεν ἐν σελ. 81 τῶν τυπικῶν, ὅτι « ὁ Σεβάσμιος ἀτενίζων πρὸς τὸν φωτοβόλον ἀστέρα λέγει. Μυστηριώδες καὶ θεῖον φῶς, πυρ ἱερόν, ψυχὴ τοῦ Σύμπαντος, αἰωνία ἀρχὴ τῶν κόσμων καὶ τῶν ὄντων, σεπτὸν σύμβολον τοῦ ὑπερτάτου καὶ Μεγάλου Ἀρχιτέκτονος, φῶτισον τὰς διανοίας ἡμῶν καὶ διάχυσον εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν τὸ ζωογόνον πυρ τοῦ τεκτονισμοῦ».

Ἐν δέ σελ. 82 ἀνάπτων τὸ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τρίφωτον λέγει:

«Εἶθε τὰ μυστηριώδη ταῦτα φῶτα, νὰ φωτίσωσι τοὺς βέβηλους, οἵτινες θὰ εἰσέλθωσιν ἐντὸς τοῦ ναοῦ τούτου καὶ νὰ καταστήσωσιν αὐτοὺς ἰκανοὺς, ὅπως κατανοήσωσι τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἱερότητα τῶν ἡμετέρων ἐργασιῶν» (62).

11. «Ἐκ πάντων τούτων προκύπτει, νομίζομεν, σαφῶς, ὅτι ἡ Μασσωνία δέν εἶναι ἀπλῶς εἶδος μυστηριακῆς θρησκείας συνεχιζούσης τὰ παλαιὰ εἰδωλολατρικὰ μυστήρια καὶ ἀπομιμουμένης τὴν ὀρολογίαν καὶ τὰς τελετάς αὐτῶν τε καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀλλ' ἐπὶ πλέον εἶναι εἶδος τι ὑπερθρησκείας ἣτις λογιζομένη πάσας τὰς ἄλλας θρησκείας, μὴδ' αὐτοῦ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐξαιρουμένου, ὡς ἀνεπαρκεῖς πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου, αὐτοπροορίζεται νὰ σώσῃ αὐτὴ τὴν ἀνθρωπότητα περιλαμβάνουσα αὐτὴν εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἡρεμα καὶ κατὰ μικρόν. Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, κατανοεῖ τις ποίαν σημασίαν ἔχει ἡ ἐν τῷ ἀρθρῷ 164 τῶν «Γενικῶν Κανονισμῶν» ἀπαγόρευσις πάσης ἐν ταῖς στοαῖς θρησκευτικῆς συζητήσεως κλπ. Ἄλλὰ τί χρειάζονται τοιαῦτα θρησκευτικά! συζητήσεις, δταν ἐν ταῖς στοαῖς, δηλαδὴ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς ὑπερθρησκείας, εἶναι ἐκ τῶν προτέρων ἐξισωμένοι πασαὶ αἱ θρησκείαι καὶ πάντες οἱ ἰδρυταὶ τῶν θρησκειῶν, μὴ ἐξαιρουμένου μὴδὲ αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ, ὅστις θεωρεῖται καὶ αὐτὸς ὡς ἀπλοῦς «μύστης»; (63). Ἐπίσης τί χρειάζονται

Θρησκευτικά συζητήσεις, όταν είναι γνωστόν ἐκ τοῦ 4ου ἀρθροῦ του τεκτονικοῦ Συντάγματος, ὅτι « Οἱ ἐλευθεροτέκτονες ὑποδηλοῦσι καὶ δεικονίζουσι τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς του τάγματος διὰ συμβόλων καὶ μεταφορικῶν παραστάσεων, ὧν ἡ φιλοσοφικὴ ἐρμηνεία ἀποκαλύπτεται αὐτοῖς διαδοχικῶς διὰ τῆς μυσήσεως» καὶ ὅταν δὲν πρόκειται διὰ θρησκευτικῶν συζητήσεων ἐν ταῖς στοαῖς τούτων νὰ ἀποδειχθῆ τις εἶναι καλυτέρα θρησκεία, ἀφοῦ ὡς τοιαύτη θεωρεῖται ἐν αὐταῖς ἐκ τῶν προτέρων ὁ τεκτονισμός, ἐν δὲ τῷ «Πυθαγόρα-Γνώμονι», τῷ ἐπισήμῳ τούτῳ ὄργανῳ τοῦ ἑλληνικοῦ τεκτονισμοῦ διδάσκονται οἱ νέοι τέκτονες ὅτι «δὲν πρέπει νὰ νομίζωσιν, ὅτι τὸ τεκτονικόν σύστημα, θέτον ὠρισμένα δόγματα ἐν ἀρχῇ, δὲν ἔχει καθωρισμένην ἐπ' αὐτῶν γνώμην, καὶ ὅτι ἕκαστος δύναται σύμφωνα μὲ τὰς ιδέας, ἀς κομίζει ἐκ τῆς κοινωνίας, νὰ δίδῃ αὐτοῖς αὐθαιρέτους ἐξηγήσεις». Ἐπίσης οὐδεμίαν σημασίαν ἔχει, κατόπιν τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων, καὶ ἡ στάσις ἀνοχῆς, ἢ ἀπέναντι τῶν ἄλλων θρησκείων καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ τηρεῖ ἡ Μασσωνία, τοῦ σκωτικοῦ τούλαχιστον δόγματος, ὅθεν ἐξηγεῖται καὶ ἡ ἐκ μέρους Ἑλλήνων τεκτόνων διατήρησις στενωτέρου πως συνδέσμου πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν.

12.« Ἄλλ' ἂν ἡ θρησκεία αὕτη, λόγω τοῦ συγκρητικοῦ αὐτῆς χαρακτήρος καὶ κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν παλαιῶν μυστηριακῶν θρησκείων, συμβιβάζεται, ὡς εἵπομεν ἀνωτέρω, πρὸς πάσαν ἄλλην θρησκείαν καὶ ἀνέχεται αὐτήν, ἀρα δὲ καὶ τὸν Χριστιανισμόν, τούτο δὲν σημαίνει, ὅτι καὶ ὁ Χριστιανισμός, ὡς ἐξ ἀποκαλύψεως καὶ δὴ ὡς ἀπόλυτος, ἀρα δὲ καὶ ὡς ἀποκλειστικὴ θρησκεία θεωρούμενος εἶναι δυνατόν νὰ συμβιβασθῆ πρὸς τὴν Μασσωνίαν διὰ τοὺς ἐπομένους λόγους:

(α') Τυχάνει αὕτη ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν χριστιανικὴν ἀρχὴν τῆς παρρησίας καὶ τῆς πρὸς τὸ φῶς ἀγάπης («παν τὸ φανερούμενον φῶς ἐστὶ») καὶ σκανδαλίζει εὐλόγως τὰς χριστιανικὰς συνειδήσεις ἢ προτίμησις τῆς Μασσωνίας πρὸς τὸ σκότος καὶ τὰ κρύφια.

(β') Δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὸν αυθεντικὸν χαρακτήρα τῆς χριστιανικῆς ἐξ ἀποκαλύψεως πίστεως ἢ ἐν τῇ Μασσωνίᾳ θέσιν θεμελιωδεστάτου δόγματος ἐπέχουσα ἀρχὴ τῆς ἀπεριορίστου ἐλευθερίας τῆς σκέψεως καὶ ἡ συναφῆς πρὸς ταύτην ὑπερτίμησις τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ἢ τῆς ἐν τῇ Μασσωνίᾳ ἐξικνεῖται μέχρι λατρείας τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐν γένει. Οὕτω πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ ἐν τῷ 11ῳ ἀρθρῳ τοῦ συντάγματος τῆς Μ. Ἀνατολῆς τῆς Ἑλλάδος (64) ἀναγράφεται ὅτι «ὁ τεκτονισμός οὐδὲν ὄριον χαράσσει εἰς τὴν ἀναζήτησιν τῆς ἀληθείας(65). Ἐν δὲ τῇ μυσῆσει τοῦ α' βαθμοῦ τίθεται τὸ ἐρώτημα- «ἀρκεῖ ἡ διάνοια ὅπως διακρίνης τὸ ἀληθὲς ἀπὸ τοῦ ψεύδους, τὸ κακὸν ἀπὸ τοῦ καλοῦ;». Καὶ δίδεται ἡ ἀπάντησις «ναί, ὅταν διευθύνῃ αὐτὴν ἠθικὴ ὑγιής». Καὶ ἐν τῷ Τυπικῷ δὲ τῆς «συζυγικῆς ἀναγνωρίσεως» βεβαιοῦται, ὡς εἵπομεν ἀνωτέρω, ὅτι τὸ τεκτονικόν φῶς «αντικαθιστὰ τὰς ἐσφαλμένας, ψευδεῖς ἢ ἀνοήτους δοξασίας διὰ γνώσεων ὀρθῶν, ἀλαθῆτων καὶ εὐλήπτων διὰ τὴν διάνοιαν καὶ τὴν συνείδησιν, διὰ γνώσεων βασιζομένων ἐπὶ τῆς φύσεως». Εἰς ταῦτα δὲ ἀς προστεθῆ ὡς ἐκ περισσοῦ, καὶ ἡ ἐξῆς διαφωτιστικωτάτη γνώμη ἀνωτέρου ἑλλήνου βαθμοῦχου τῆς Μασσωνίας, τοῦ κ. Δ. Α. Ἰωαννίδου, γράφοντος ἐν τῷ Πυθαγόρα- Γνώμονι 1933 σελ. 34 τὰ ἐξῆς. « Αἱ προλήψεις, δηλαδή ἡ ἔμμομή εἰς ιδέας ὠρισμένας, εἴτε αὐταὶ ἀνάγονται εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κύκλον γνώσεων, εἴτε εἰς τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις ἢ..., ἐπὶ τῶν ὁποίων οὐδεμία συζήτησις γίνεται ἀποδεκτὴ καὶ αἵτινες θεωροῦνται ὡς ἀρθρα πίστεως, ἀποτελεῖ δούλωσιν τῆς διανοίας καὶ ἀποστερεῖ τὸν ἀνθρώπον τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ ἐλευθέρα τεκτονικὴ ζητεῖ τοὺς ἀνθρώπους ἐλευθέρους, ἀπηλλαγμένους παθῶν καὶ προλήψεων καὶ πρὸς τὴν διεύθυνσιν ταύτην κατευθύνει τὰς προσπάθειας τῆς...

Μόνον άνθρωπος ελεύθερος είναι δυνατόν νά αποβή τέκτων, ότε καί ή ελευθερία αυτού εύρύνεται καί τής εύρύνσεως ταύτης ούδέν είναι δυνατόν πλέον νά τεθή φυσικόν όριον». Έν τώ αὐτῷ δέ τόμῳ τοῦ αὐτοῦ περιοδικοῦ (1933 σελ. 118) ἀναγινώσκωμεν τήν ἐξῆς τεκτονικήν ὑποθήκην: «Προσπάθησε ἵνα ή ἀλήθεια καί ό ὀρθός λόγος εἰσδύσωσιν εἰς τά πνεύματα ὅλων». Καί που μὲν δύναται νά ὀδηγήσῃ ή ἀπεριόριστος αὐτή ελευθερία τής σκέψεως καί ό ἀχαλίνωτος ορθολογισμός, ἐπαφίεται εἰς τόν ὀρθόδοξον θεολόγον νά κρίνῃ. Ἄλλ' ἐρωτάται πρό παντός, πῶς δύναται νά εἶναι ἀκραιφνές μέλος τής χριστιανικῆς θρησκείας καί νά πιστεῦῃ εἰς δόγματα υπέρ λόγον, νά εἶναι μάλιστα καί ποιμὴν καί διδάσκαλος αὐτῆς, ταυτοχρόνως δέ νά ἀνήκῃ καί εἰς τεκτονικήν στοάν, εἰς ἣν πρὶν ἤδη εἰσέλθῃ πρέπει νά ὀμολογήσῃ πίστιν εἰς τόν ὀρθόν λόγον καί ἐνθα θεοποιεῖται ή ἐπιστήμη; Έν τίνι ἐκ τῶν δύο ναῶν θά λέγῃ τήν ἀλήθειαν, ἐν τῷ χριστιανικῷ ή ἐν τῷ τεκτονικῷ;

(γ') Τό ἀσυμβίβαστον τῶν χριστιανικῶν δογμάτων πρὸς τήν Μασσωνίαν καθίσταται ἐτι μάλλον αἰσθητόν καί ὅταν ἀποβλέψῃ τις εἰς τόν πολλαχῶς διαπιστούμενον στενωτάτον μεταξύ θεοσοφίας καί Μασσωνίας σύνδεσμον, ἵνα παραλείπωμεν τόν πολλακίς παρατηρούμενον συμφυρμόν τεκτονικῶν μετὰ φυσιολατρικῶν (πρβλ. Τυπικά τεκτονικῶν λειτουργιῶν), ἐνίστε δέ καί μετὰ σκανδαλιστικῶν, πνευματιστικῶν κ.τ.λ. Ἰδεῶν. Ἡ μήπως εἶναι ἀγνωστον, ὅτι οὐ μόνον ἐγκριτοὶ ἀλλοδαποί, ἐν οἷς καί αὐτή ή θεοσοφίστρια ἀρχηγός Besant, ἀλλὰ καί γνωστοί "Ἕλληνες τέκτονες εἶναι ἀμα καί θεόσοφοι; (Β. Κριμπάς, Μ. Καρδούνης, Δ. Καλογερόπουλος κ. ἄ.).

(δ') Εἶναι ὅλως ἀσυμβίβαστοι πρὸς τήν περί ἠθικῆς τελειοποιήσεως ἀκραιφνή χριστιανικήν διδασκαλίαν αἱ ἐπί τοῦ ζητήματος τούτου ἰδέαι τής Μασσωνίας. Έν μὲν τῷ Χριστιανισμῶν, ἐνθα προϋποτίθεται ή πίστις εἰς τό προπατορικόν ἀμάρτημα ή ἠθική τελείωσις ἐπιδιώκεται «μετὰ φόβου καί τρόμου» (Φιλιπ. β' 12) διά τής μετὰ τής ἀνθρωπίνης βουλήσεως συνεργίας τής θείας χάριτος, τής κατὰ τούς γνωστούς τρόπους παρεχομένης, τοῦ Χριστιανοῦ πιστεύοντος μετὰ του Αποστόλου ὅτι «πίστει δικαιοῦται ἄνθρωπος» καί ὅτι «οὐ τοῦ θέλοντος οὐδέ τοῦ τρέχοντος, ἀλλά τοῦ ἐλεοῦντος θεοῦ» καί ἀποβλέποντος εἰς τόν Χριστόν ὡς εἰς ἠθικόν πρότυπον, ἐν δέ τῇ Μασσωνία διακηρύσσεται ἀγερώχως, ὅτι ἐν αὐτῇ καί μόνη καθίσταται ὁ ἄνθρωπος ἰκανός, ὅπως διά τῶν ἰδίων δυνάμεων ἐφαρμόσῃ τὴν «φυσικήν ἠθικήν», ἥτις, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω, χαρακτηρίζεται ἐν τοῖς «Τυπικοῖς τεκτονικῶν λειτουργιῶν» (σελ. 52-53) ὡς ή μόνη «ἀλάθητος καί σαφής εἰς τήν διάνοιαν καί τήν συνείδησιν».

(ε') Τέλος εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τήν χριστιανικήν ἀξιοπρέπειαν καί δέν δύναται νά γίνῃ ὑπό πιστοῦ τουλάχιστον Χριστιανοῦ ή μετὰ τήν κοινωνίαν τῶν χριστιανικῶν μυστηρίων συμμετοχή εἰς ἀλλότρια καί δῆ καί μυστήρια ἐθνικῆς προελεύσεως, λογιζόμενα μάλιστα ὡς ἀπαραίτητα εἰς «σωτηρίαν». Πῶς π.χ. εἶναι δυνατόν ἀκραιφνῆς Χριστιανός, καί μάλιστα κληρικός, πιστεύων ὅτι «συνετάφημεν τῷ Χριστῷ διά τοῦ βαπτίσματος εἰς τόν θάνατον, ἵνα ὡσπερ ἠγέρθη Χριστός ἐκ νεκρῶν... οὕτω καί ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν» (Ρωμ. στ' 3), νά ἀνεχθῇ νέαν δι' ὕδατος λούσιν, νέαν «κάθαρσιν», ἵνα γίνῃ τέκτων καί νά μή θεωρήσῃ ὡς ἐξευτελισμόν τῆς χριστιανικῆς ιδιότητάς του τήν ἐπί τοῦ σώματος αὔτου κατὰ τήν μύησιν τοῦ Γ' τεκτονικοῦ βαθμοῦ τελουμένην ἀναπαράστασιν τοῦ θανάτου καί τής ἀναστάσεως τοῦ Χιράμ, ὅσον τυπικαί καί ἀσήμαντοι καί ἂν ἔχουσι, κατὰ τούς ἰσχυρισμούς τινων, καταστήσει αἱ τελεταὶ αὔται; "Η, πῶς εἶναι δυνατόν ἀκραιφνῆς Χριστιανός νά ὀδηγήσῃ τό τέκνον του εἰς τήν τεκτονικήν «υιοθεσίαν», ἵνα ἀκούσῃ ἐκεῖ τούτο, ὅτι μόνον ἐν τῇ στοᾷ θά «μυηθῇ εἰς τόν πνευματικόν βίον» καί θά «ἀφαιρεθῇ ὁ καλύπτων τούς οφθαλμούς αὐτοῦ πέπλος» καί θά «ἐξαγνισθῇ ή καρδιά του» κ.τ.τ ;

13. «Τό συμπέρασμα έν γένει τής έρεϋνης ήμών είναι άφ' ενός μέν, ότι άκραιφνής Χριστιανός πιστεύων εις τόν απόλυτον χαρακτήρα τού Χριστιανισμού καί φρονών ότι μόνον έν τή Έκκλησία καί δι' αυτής έπιτυγχάνεται ή σωτηρία, δεν δύναται νά άνήκη εις τεκτονικήν στοάν, άφ' έτέρου δέ ότι οί εις στοάς μετέχοντες χλιαροί όπωσδήποτε Χριστιανοί διατρέχουσι τόν μέγαν κίνδυνον νά άποξενωθώσιν έτι μάλλον τής πατρίου πίστεως, λόγω τής τακτικής συμμετοχής αύτών εις άλλοτρίαν καί δή μή χριστιανικήν λατρείαν καί ένεκεν τής στενής πνευματικής αύτών έπικοινωνίας πρός πρόσωπα έκκλησιαστικώς αδιάφορα, ενίοτε δέ καί άντεκκλησιαστικών φρονημάτων, ως ώμολογήθη καί ύπό τινων συναδέλφων». "Αξιόν δέ πλείστης προσοχής καί διδακτικώτατον σημεϊον είναι, ότι τό προς τον Χριστιανισμόν άσυμβίβαστον της Μασσωνίας καί τόν έμμέσως άντιχριστιανικόν αυτής χαρακτήρα, ως καί τόν κίνδυνον της εις τάς τεκτονικές στοάς συμμετοχής τών πιστών συναισθάνονται καί αί σπουδαιόταται τών χριστιανικών Εκκλησιών, πρώτιστα δέν καί μάλιστα ή Ρωμαιοκαθολική, ειτα δέ καί αί Λουθηρανικαί (66) καί αί Μεθοδιστικαί (67) καί αί Πρεσβυτεριαναί τής Μ. Βρεττανίας, άλλα καί αί αυτοκέφαλοι Όρθόδοξοι Έκκλησιαί ή τε Μεγάλη τού Χρίστου Έκκλησία (68) καί πασαι αί λοιπαί καί δη καί της Ελλάδος, ήτις δέν άνέλαδε μέν έπισήμως μέχρι τούδε άγώνα κατά τής Μασσωνίας, άλλ' όμως έπηγρύπησε, τούλάχιστον μέχρι πρό τινων έτών, όπως μη προσέρχονται εις αυτήν κληρικοί, κατά δέ τό παρελθόν έτος εξαπέλυσε καί ειδικήν έγκύκλιον (69). Υπό δέ τής προ τριών έτών συνελθούσης έν Άγίω Όρει Διορθοδόξου Επιτροπείας άπεφασίσθη, όπως τό ζήτημα τής Μασσωνίας αναγραφή μεταξύ των έν τή μελλούση Προσυνόδω συζητηθησομένων θεμάτων».

14. «Μή δέ τις άντιτάξη εις τ' ανωτέρω τό παράδειγμα ήμετέρων κληρικών τινων καί δή άνωτάτων, οϊτινες ήσπάσθησαν τήν Μασσωνίαν, διότι διαφαίνεται ότι θά συνέβη περί αύτούς ό,τι καί περί πολλούς λαϊκούς τέκτονας, ήτοι θά είλκύσθησαν υπό τών πρακτικών κυρίως σκοπών τής Μασσωνίας καί μάλιστα τού τής άλληλοβοηθείας. Όπωσδήποτε όμως ή εις τάς στοάς προσέλευσις αύτών δυσϊν θάτερον προϋποθέτει. Είτε άγνοίαν τών βαθυτέρων νοημάτων τής Μασσωνίας καί τού χαρακτήρος αυτής, άρα δέ καί τού άσυμβιβάστου αυτής πρός τόν Χριστιανισμόν, είτε έλλειψιν εκκλησιαστικής συνειδήσεως καί έμποτισμόν υπό όρθολογιστικών ιδεών, δετε πάλιν έξηγεϊται ή καί μετά τήν στενωτέραν πρός τόν τεκτονισμόν γνωριμίαν έξακολούθησις τού προς αυτόν συνδέσμου μέχρι θανάτου, ως καί αί επί τώ θανάτω ένίων άνωτέρων όρθοδόξων κληρικών δημόσιοι τεκτονικοί εκδηλώσεις (70). Ενταύθα δέ οφείλω νά αναφέρω τήν έντύπωσιν, ήν μοι ένεποίησεν ή έν τώ έγκρίτω γερμανικώ προτεσταντικώ περιοδικώ Eiche (1932 σελ. 249) υπό τήν έπιγραφήν Erzbischof Soderblom selbstverstandlich kein Freimauer δημοσίευσις τής κατηγορηματικής δηλώσεως τού Ν. Karlstrom, γραμματέως τού πρό τίνος άποθανόντος Σουηδού άρχιεπισκόπου Ν. Soderblom, ότι ό άρχιεπίσκοπος ούτος «ούδέποτε υπήρξε Μασσώνος». Τόσον έθεωρήθη παρά τοϊς προτεσταντικοϊς κύκλοις ως θίγουσα τήν μνήμην λουθηρανού έπισκόπου και ή απλή υπόνοια ότι υπήρξε μασσώνος!»

15. «"Όσον δ' άφορα εις τήν απέναντι τής ανωτέρω έμπεριστατωμένως, ως νομίζω, χαρακτηρισθείσης Μασσωνίας τηρητέαν στάσιν τής Όρθοδόξου Έκκλησίας ή γνώμη μου είναι ή έξης: Έπειδή ό έκ τής Μασσωνίας κίνδυνος δέν φαίνεται ών παρ' ήμϊν άμεσος, έφ' όσον αύτη δέν έμφανίζεται αμέσως καί έπισήμως πολεμούσα τήν Έκκλησίαν' έπειδή δέν πρόκειται ούτε περί άντικρατικής, ούτε περί αντεθνικής, παρά τόν κοσμοπολιτικόν αυτής χαρακτήρα, ούτε περί αντικοινωνικής όργανώσεως έπειδή πολλοί έγένοντο τέκτονες παρ' ήμϊν καλή τή πίστει καί δη έλκυόμενοι, ως

εἶπομεν, μάλλον ὑπό των πρακτικῶν σκοπῶν τῆς Μασσωνίας καί ἀγνοοῦντες τό μέν τήν βαθυτέραν ἐννοίαν τῶν τεκτονικῶν μυστηρίων, τό δέ τό βάθος καί τό ὕψος τῆς χριστιανικῆς πίστεως, καί πολλοί τούτων δέν διέκοψαν παντελῶς τοὺς μετά τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας δεσμούς αὐτῶν ἐπειδὴ τέλος ἡ Ἐκκλησία δέν εἶναι τό παράπαν ἀνεύθυνος εἰς τό ὅτι τινά τῶν λογίων τέκνων τῆς ἡναγκάσθησαν νά ἀναζητήσωσιν ἐν ταῖς τεκτονικαῖς στοαῖς ὅ,τι αἱ ψυχαὶ αὐτῶν δέν εὗρον, διότι οὐδεὶς ἐφρόντισε νά δώσῃ εἰς αὐτάς, ἐν τῷ χριστιανικῷ οἴκῳ, τῷ σχολείῳ καί τῷ χριστιανικῷ ναῷ. Διά ταῦτα πάντα φρονῶ, ὅτι μετά πολλῆς περισκέψεως καί λεπτότητος πρέπει νά χειρισθῇ αὕτη τό λεπτότατον τούτο ζήτημα, ἀφ' ἑνὸς μὲν μὴ ἀναλαμβάνουσα, μάλιστα ἐν τοῖς νῦν καιροῖς, ἐπίθεσιν ἐναντίον τῆς Μασσωνίας καί μὴ δημιουργοῦσα κεκηρυγμένους ἐχθροὺς ἀνθρώπους, ἐξ ὧν πολλοὶ μόνον ἀδιαφόρως πρὸς αὐτὴν διακινεῖται, ἀφ' ἑτέρου δέ φροντίζουσα μετά μητρικῆς στοργῆς περὶ προσφόρου διαφωτίσεως τῶν εἰς τὴν Μασσωνίαν μνηθέντων καί μὴ τέκνων τῆς πείθουσα διὰ λόγων καί ἔργων, ὅτι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπάρχει ἐπαγγελία ζωῆς τῆς νῦν καί τῆς μελλούσης, καί ὅτι ἡ ἠθικὴ τελείωσις ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς ἐπιτυγχάνεται ἀσφαλῶς, μεριμνῶσα ὄχι μόνον περὶ τῆς διανοητικῆς καί οικονομικῆς, ἀλλὰ καί τῆς θρησκευτικῆς καί ἠθικῆς ἀνυψώσεως τῶν λειτουργῶν αὐτῆς, ἀσκοῦσα μετὰ τῆς προσηκούσης αὐστηρότητος τὴν ἐκκλησιαστικὴν πειθαρχίαν πρὸ παντός κατὰ των λειτουργῶν αὐτῆς, καί ἀπαγορεύουσα αὐστηρῶς καί ἐπὶ ποινῇ τὴν εἰς τὰς τεκτονικὰς στοὰς συμμετοχὴν, προτρέπουσα δέ καί τοὺς πιστοὺς ὅπως ἀπέχωνται αὐτῶν». «Εἰς τούτο τό πόρισμα μέ ἡγάγεν ἐπισταμένη καί διονυχιστικὴ τοῦ ζητήματος τῆς Μασσωνίας μελέτη, πόρισμα ἀπέχον ἐξ ἴσου δύο ἀκροτήτων, ἐκείνης καθ' ἣν ἡ Μασσωνία εἶναι πηγὴ πάντων τῶν κακῶν ἐν τῷ κόσμῳ καί τῆς ἀλλῆς, καθ' ἣν αὕτη εἶναι τι ἐντελῶς ἀκίνδυνος διὰ τὸν Χριστιανισμόν. Ἐπαφίεται δέ εἰς τὴν Ι. Σύνοδον ὅπως σταθμῶσα τὰ πράγματα καλῶς καί ἰδίαν μορφοῦσα γνώμην, προβῇ εἰς τὰς ἐνδεικνυομένας ἀποφάσεις» (71)

Ἐπίσημοι ἀποφάσεις τῆς Ἐκκλησίας.

Κατόπιν τῆς ὡς ἄνω μελέτης τοῦ ζητήματος, ἡ Ἱερά Σύνοδος αποφασίζει νά διατυπώσῃ ἐπισήμως τὰς ἀπόψεις τῆς καθορίζουσα ὀριστικῶς πλέον τὴν θέσιν τῆς Ἐκκλησίας ἐναντι τοῦ Μασσωνισμοῦ.

Τούτο ἐγένε με δύο κυρίως ἐπίσημα κείμενα, τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσε κατὰ τοὺς ἐπομένους μῆνας.

Δ Η Λ Ω Σ Ι Σ

Τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐξ ἀφορμῆς δημοσιευμάτων καί ἀνευθύνων διαδόσεων, ὅτι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καί ἄλλοι Ἀρχιερεῖς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀνήκουσιν εἰς τὸν Μασσωνισμόν, δηλοῖ ὅτι οὐδεὶς Ἀρχιερεὺς ἀνήκει εἰς Μασσωνικὴν τινα στοάν. Πάσα ἀντίθετος διάδοσις καί πληροφορία εἶναι κακόβουλος καί συκοφαντικὴ, προκαλεῖται δέ πας ὁ γινώσκων ὅτι Ἀρχιερεὺς τις ἢ ἄλλος κληρικὸς ἀνήκει εἰς τὸν Μασσωνισμόν νά ὑποβάλλῃ τακτικὴν καὶ υπεύθυνον μήνυσιν πρὸς τὴν Ἱεράν Σύνοδον.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 12 Ὀκτωβρίου 1933.

Ὁ Ἀθηνῶν Χρυσόστομος, Πρόεδρος
Ὁ Δρυϊνουπόλεως και Πωγωνιανῆς Βασίλειος
Ὁ Χίου Πολύκαρπος
Ὁ Ξάνθης Πολύκαρπος
Ὁ Μαρωνείας Ἀνθιμος
Ὁ Ζακύνθου Διονύσιος
Ὁ Κεφαλληνίας Δαμασκηνός
Ὁ Ἀλεξανδρουπόλεως Γερβάσιος
Ὁ Λαρίσσης Ἀρσένιος
Ὁ Κασσανδρείας Εἰρηναίος
Ὁ Θεσσαλονίκης Γεννάδιος
Ὁ Ἰωαννίνων Σπυρίδων
Ὁ Μαντινείας καί Κυνουρίας Γερμανός
Ὁ Πατρῶν Ἀντώνιος
Ὁ Σπάρτης Γερμανός
Ὁ Δημητριάδος Γερμανός
Ὁ Μυτιλήνης Ἰάκωβος
Ὁ Πλωμαρίου Κωνσταντίνος
Ὁ Βελλάς καί Κονίτσης Ἰωάννης
Ὁ Ζιχνῶν Ἀλέξανδρος
Ὁ Ἐδέσσης Κωνσταντίνος
Ὁ Φιλίππων κα Νεαπόλεως Χρυσόστομος
Ὁ Βερροίας και Ναούσης Πολύκαρπος
Ὁ Φθιώτιδος Ἀμβρόσιος
Ὁ Νιγρίτης Εὐγένιος
Ὁ Πτολεμαΐδος Ἰωακείμ
Ὁ Καρδαμύλων Ἰωακείμ
Ὁ Διδυμοτείχου καί Ὀρεστιάδος Ἰωακείμ
Ὁ Ἰερισσοῦ καί Ἀγίου Ὀρους Σωκράτης
Ὁ Σισανίου καί Σιατίστης Διόδωρος
Ὁ Ὑδρας καί Σπετσῶν Προκόπιος
Ὁ Θηθῶν καί Λεβαδείας Συνέσιος
Ὁ Ἀρτης Σπυρίδων
Ὁ Σάμου Εἰρηναίος
Ὁ Σερρῶν Κωνσταντίνος
Ὁ Σερβίων καί Κοζάνης Ἰωακείμ
Ὁ Παροναζίας Ἱερόθεος
Ὁ Δράμας Βασίλειος
Ὁ Τρίκκης καί Σταγῶν Πολύκαρπος
Ὁ Γυθείου καί Οἰτύλου Διονύσιος
Ὁ Νευροκοπίου Φιλόθεος
Ὁ Ἐλευθερουπόλεως Σωφρόνιος
Ὁ Σουφλίου Ἰωακείμ
Ὁ Ἀργολίδος Ἱερόθεος
Ὁ Πολυανῆς Κύριλλος
Ὁ Κορινθίας Δαμασκηνός
Ὁ Κυθήρων Δωρόθεος

Ὁ Αιτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας Κωνσταντίνος
Ὁ Χαλκίδος Γρηγόριος
Ὁ Καρυστίας Παντελεήμων
Ὁ Ἡλείας Ἀντώνιος
Ὁ Μεσσηνίας Πολύκαρπος
Ὁ Σύρου Τήνου, Ἄνδρου καὶ Κέας Φιλάρετος
Ὁ Φωκίδος Ἰωακείμ
Ὁ Ἀρδαμερίου Καλλίνικος
Ὁ Φαναριού καὶ Θεσσαλιώτιδος Ἰεζεκιήλ
Ὁ Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας Θεόκλητος
Ὁ Θήρας Ἀνθιμος
Ὁ Φλωρίνης Βασίλειος
Ὁ Σιδηροκάστρου Βασίλειος
Ὁ Λευκάδος καὶ Ἰθάκης Δημήτριος
Ὁ Ἐλασσώνος Καλλίνικος.

41 (Σ. σ.). Ὡς ἐγγράφη ἐν τοῖς πρόσθεν ἐγίναντο δεκταὶ καὶ γυναῖκες εἰς μῆσιν κατὰ τό παρελθόν (ιδε σελ. 78-84), ἐπειδὴ ὁμως συνέβησαν ὀργιώδη ἐκτροπα κατὰ τὰς μῆσεις, εἰς τινα δὲ ἐξ αὐτῶν αἱ ὑπερβολαὶ αὐταὶ εἶχον συνέπειαν καὶ θάνατον, ἀπὸ τοῦ 18ου αἰῶνος ἀπεκλείσθησαν αἱ γυναῖκες. Υἰάρχουν ὁμως καὶ σήμερον ἐν Ἀμερικῇ τεκτονικαὶ στοαὶ γυναικῶν, ἐτι δὲ μεταξύ τῶν τελετῶν υπάρχουν ἐν χρήσει ἡ υιοθεσία τῶν λυκιδῶν καὶ ἡ Συζυγικὴ ἀναγνώρισις.

42 Παραθέτομεν τούτην ὀλόκληρον, διότι λόγῳ τῆς ἐπιστημονικῆς κατοχυρώσεώς της ἐβοήθησε σημαντικῶς εἰς τὴν ὀρθὴν τοποθέτησιν τοῦ ζητήματος ὑπὸ της Ι. Συνόδου.

Τὴν ἐντύπωσιν ἣν ἐνεποίησεν εἰς αὐτὴν δεικνύει καὶ τό σχετικόν εὐχαριστήριον ἐγγραφον, τό ὄποιον ἀπέστειλεν ὁ ἀείμνηστος Ἀρχιεπίσκοπος.

«Ἐν Ἀθήναις τῇ 17 Ὀκτωβρίου 1933

Προς τον Κύριον Π. Μπρατσιώτην Καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου

Ενταύθα.

Ἐλλογιμώτατε κύριε καθηγητά.

Ἡ Ι. Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μετ' ἰδιαιτέρας προσοχῆς ἀνέγνω τὴν ὑμετέρον γνώμην περὶ τοῦ μασσωνικοῦ ζητήματος, ἀποτελοῦσαν ἐμπεριστατωμένην μελέτην ἐπ' αὐτοῦ καὶ διασαφηνίζουσαν τό ζήτημα κατὰ τα σπουδαιότερα αὐτοῦ σημεῖα.

Ὅθεν, ἀποφάσει τῆς Ἱεραρχίας, ἐκφράζομεν ὑμῖν τὰς εὐχαριστίας αὐτῆς καὶ εὐχόμεθα ὅπως ὁ Ουράνιος Πατήρ τῶν Φώτων φωτίζη καὶ ἐνισχύη ὑμᾶς ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ σταδίῳ, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἐκκλησίας.

Εὐχέτης πρὸς Κύριον

Ὁ Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Πρόεδρος

43 Ὅρα Πυθαγόραν—Γνώμονα 1932 σελ. 229 καὶ 1933 σελ. 162.

44 Πυθαγόρας—Γνώμων 1933 σελ. 54.

45 Πυθαγόρον Η' σελ. 417-418.

46 Ὅρα Religion in Geschichte und Gegenwart τόμ. Β' 1929, σελ. 765.

47 Πυθαγόροι» Ζ' σελ. 50.

48 Αυτόθι, σελ. 19.

49 Αυτόθι, σελ. 33 καί 38.

50 Λόγος εκφωνηθείς τή 21 Δεκεμβρίου 1930 έν τω τεκτονικώ μεγάρω κατά τήν έορτήν εις μνήμην τών Φιλικών. Γνώμων, τομ. Ι σ.17.

51 Rituel du grade de Maitre σελ. 20.

52 Εκδοσις 1924 σελ. 3.

53 Τυπικά τεκτονικών λειτουργιών σελ. 62

54 Αυτόθι, σελ. 4.

55 Τυπικά σελ. 23 καί 38. 56 Β' τόμος, β' έκδοσις 1929 σελ. 765.[3] 57 Τυπικά τεκτον.

λειτουργιών σελ. 24.58 Τυπικά σελ. 24.59

Πρόκειται περί άρτου, οίνου, μέλιτος καί δοχείου πλήρους ύδατος μεταδιδόμενου εις τόν λυκιδέα (πρβλ. αρχαία μυστήρια).

60 (Σ. σ.). Μεταξύ τών άλλων ό Σεβάσμιος Απευθυνόμενος προς τούς συζύγους λέγει: «Τείνατε πρός άλλήλους τήν δεξιάν... 'Αδελφοί μου Ανταλλάξατε τούς συμβολικούς τούτους δακτυλίους, ών τό σχήμα συμβολίζει τήν αιωνιότητα. Κλίνατε τάς κεφαλάς ύμών.—Εις δόξαν τού Μεγάλου 'Αρχιτέκτονος τού Σύμπαντος, έν όνόματι καί ύπό τήν αιγίδα «τής άνατολής...» καί δυνάμει τών δι' ών περιβέβλημαι εξουσιών υπό τής σεπτής στοάς ταύτης αναγνωρίζω τεκτονικώς τήν ύμετέραν ενωσιν, ώς αρμόζει εις τάς άρετάς υμών. Είθε ό 'Υψιστος ευλογών τήν ενωσιν ύμών νά καταστήση υμάς πιστούς εις τούς όρκους σας... 'Ανυψώσατε τάς κεφαλάς ύμών» (Τυπικά σελ. 45, 54-55)... Παρά 'Αρχιμ. 'Επιφ. Θεοδωροπούλου, 'Η Μασσωνία ύπό τό φώς τής άληθείας σελ. 71.

61 Σ. σ.). 'Ο Σεβάσμιος πρωπίστως εύχεται: «Μεγάλε 'Αρχιτέκτων τού Σύμπαντος... "Ον παλυεσπλαγχνον... είθε οι άδελφοι ήμών νά ζήσουν αείποτε μεταξύ Σού, όπως έζησαν και μεθ' ήμών. Είθε ο θάνατος αστών νά διδάξη ήμάς διτι θά άποθάνωμεν και νά μάς προετοιμάση, δπως άπολαύσωμεν μετ' αυτών εις τούς πατρικούς σου κόλπους τής αληθούς αιωνιότητος» (Τυπικά... σελ. 66, 67). Ρίπτων δε ό Σεβάσμιος θυμίαμα επί τής πυράς λέγει: «Είθε αί ψυχαι τών αδελφών ήμών ν' άναβώσι προς τήν ούράνιον αυτών πατρίδα ώς το θυμίαμα τούτο άναθρώσκει εις τούς ούρανούς» (Τυπικά σελ. 70). Προσθέτει δέ μετ' όλίγον: «Μ. Α. Τ. Σ., είθε ή γή και τά στοιχεία νά χρησιμοποιήσωσι κατά τάς βουλάς σου το άλλοιωτον σώμα τών αδελφών ήμών, ή δέ αθάνατος αυτών ψυχή ν' άπολαύση τής ειρήνης τής χαράς» (Τυπικά σελ. 72) Πρβλ. 'Αρχιμανδρίτου 'Επ. Θεοδωροπούλου ένθ. άνωτ. σελ. 73-74.

62 (Σ. σ.) 'Ως καί έν τοίς έγκαινίοις χριστιανικών ναών, οϋτω καί έν τοίς τεκτονικοίς έγκαινίοις σχηματίζεται πομπή προηγουμένου τοϋ Σημαιοφόρου μετά τοϋ λαβάρου τής Στοάς και δυο τελεταρχών, ών ό εις κρατεί ξίφος καί ό έτερος φέρει τό ιερόν πϋρ. Προ τής θυρας τοϋ νέου ναού κλειστής ή πομπή ισταται καί ό Σεβάσμιος κρούει. Διεξάγεται δε διάλογος, ώς καί έν τοίς 'Εγκαινίοις χριστιανικού ναού.

'Ερωτά ό Σεβάσμιος: Τίς έτόλμησε να εισέλθη έντός τοϋ Ναού; - Φωνή έσωθεν Οί έργασθέντες πρός κατασκευήν τού Ναού έργάται, εις οϋς άνετέθη ή φύλαξις αυτού.

Σεβάσμιος. Ανοίξατε τάς πϋλας τοϋ ναού. - Φωνή - Τί ζητείτε ένταϋθα; —

Σεβάσμιος- 'Ερχόμεθα νά περατώσωμεν καί συμπληρώσωμεν τό έργον υμών, καθιεροϋντες τον ναόν τούτον πρός δόξαν τοϋ Μ. Α. Τ. Σ., εις τήν αρετήν, καί τήν άλήθειαν καί άνάπτοντες τό ιερόν πϋρ... Οί τρεις έργάται άνοίγουσι τάς πϋλας τοϋ ναού. Εις δέ έξ αιτών... λέγει: Ευλογημένοι οί έρχόμενοι εις τον ναόν τοϋ Μεγάλου 'Αρχιτέκτονα, "να περατώσωσι τό έργον. 'Η πομπή προχωρεί πρός τό έσωτερικόν τοϋ ναού...» (Τυπικά σελ. 79-80. Πρβλ. 'Αρχιμ. 'Επιφ. Θεοδωροπούλου σελ. 75-76.

63 Πρβλ. προς τοίς άλλοις Πυθαγόραν—Γνώμονα 1933 σελ. 103 καί 104.

64 Έκδοσις 1898 σελ. 9.

65 Προβλ. και άρθρον 1 τού Συντάγματος 1930 και έλληνικά Τυπικά συμβολικών βαθμών σελ. 15.

66 'Ο Γερμανός καθηγητής Tschackert γράφων εν τή Real— Encyclopedie τής προτεσταντικής Θεολογίας (τ. 6 σ. 621) άρθρον περί Μασσωνίας αξιοσπουδαστου παρατηρεί, ότι ή μεταξύ Εκκλησίας και Τεκτονισμού αντίθεσις είναι διά την προτεσταντικήν χριστιανοσύνην ή αντίθεσις μεταξύ ιστορικού Χριστιανισμού, και τού νεωτέρου Διαφωτισμού (Moderne Aufklärung), τούτέστι τού 'Ορθολογισμού. 'Ο αυτός δε παρατηρεί αυτόθι, ότι αν κληρικοί τινες διαμαρτυρόμενοι προσήλθαν εις τόν Τεκτονισμόν, τούτο συνέβη κατά τούς χρόνους τής έπικρατήσεως τού 'Ορθολογισμού έν τή Θεολογία και παρά ταίς Έκκλ. Αρχαίς τής Γερμανίας. 'Ο δέ Meusel έν τφ Kirchenlexicon (Τόμος Β' σελ. 620 έξ.) λογίζεται ως γεγονός, ότι ο Τεκτονισμός δέν επέδρασε ποτέ ευεργετικώς, άλλ' άπαμβλυτικώς επί τας χριστιανικάς ιδέας και τόν θρησκευτικόν τού λαού βίον. Και αύται δέ αί στοαί, λέγει, αίτινες δέν δέχονται μη χριστιανούς, ίστανται επί τού εδάφους ενός άνθρωπισμού, όστις δεν είναι ο γνήσιος χριστιανικός. Κατά βάθος υπάρχει ενταύθα, λέγει, ύπονόμευσις τής έξ άποκαλύψεως πίστεως και καταβάλλεται ή προσπάθεια πρός άντικατάστασιν αυτής διά τής άνιδρύσεως ενός ναού τού άληθινού δήθεν ανθρωπισμού. Και έπάγεται, οτι ακραιφνείς Χριστιανοί ούδεμίαν έχουσιν έν τή Μασσωνία θέσιν.

Σημειωτέον δέ οτι ταύτα γράφονται έν Γερμανία ένθα έπικρατεί τό σκωτικόν δόγμα.

67 "Αξία πρό παντός προσοχής, μάλιστα λάγω τής άγγλικής αυτών προελεύσεως, τυγχάνουσιν αί αποφάσεις τής Βεσλεϋανής έκκλ. συνδιασκέψεως τού 1927, ένθα διακηρύσσεται «τό έξ ολοκλήρου ασυμβίβαστον τού χριστιανικού κηρύγματος περί τής έν Χριστώ σωτηρίας πρός τας αξιώσεις, αίτινες συχνάκις γραπτώς τε και προφορικώς προεβλήθησαν υπό τών Μασσώνων (C. Hunt, The menace of Freemasonry 1930 σελ. 91).

68 Βλέπε Μ. Γεδεών, Πατριαρχικούς πίνακας σελ. 641

69 Καθ' όλου είπεϊν ή στάσις τής αυτοκεφάλου Εκκλησίας τής 'Ελλάδος έναντι της Μασσωνίας υπήρξε δυσμενής, τής δυσμενείας ταϋτης έκδηλωθείσης επανειλημμένως και πολλσώς, ως μαρτυροϋσι και τά Πρακτικά τής 'Ιεράς ήμών Συνόδου.

70 "Ορα και Πυθαγόραν—Γνώμονα, τεϋχος Μαΐου 1933 σελ. 152 ένθα πρόκειται περί τεκτονικού μνημοσύνου εις τον περυσιν άποθανόντα Μητροπολίτην Καστοριάς 'Ιωακείμ Λεπτιδίην και εις τόν Ιεροδιάκονον Μιχαήλ Χατζήν, "να περιορισθώμεν εις τα προσφατώτερα.

71 Έδημοσιεύθη εις τό περιοδικόν «Ιερός Σύνδεσμος» τής 15-30 Δεκεμβρίου 1933 σελ. 178-184.

Η ΕΠΙΣΗΜΗ ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πράξις τής Ιεραρχίας τής 'Εκκλησίας τής 'Ελλάδος «Περί Μασσωνίας» (72).

'Η Ιεραρχία της Εκκλησίας της Ελλάδος, κατά τήν συνεδρίαν τής 12 'Οκτωβρίου 1933, έπιληφθεισα της μελέτης και έξετάσεως τής Μασσωνίας, του διεθνούς τούτου μυστικού οργανισμού, και μετά προσοχής άκούσασα τής εισηγητικής έκθέσεως τής τετραμελοϋς έξ 'Αρχιερέων 'Επιτροπής, τής υπό τής 'Ιεράς Συνόδου τής άρτι ληξάσης περιόδου συγκροτη- θείσης, ως και τής γνωματεύσεως τής Θεολογικής Σχολής τού Αθήνησι Πανεπιστημίου, μάλιστα δε τής προς ταύτην συνημμένης ιδιαιτέρας γνώμης τού καθηγητοϋ κ. Παναγιώτη Μπρατσιώτου, έχουσα δ' άμα ύπ' όψει τά επί τού

ζητήματος τούτου υπό ήμετέρων τε καί ξένων δημοσιευθέντα, κατέληξε, μετά τήν διεξαχθεΐσαν συζήτησιν, εις τά επόμενα, όμοφώνως υπό πάντων των συγκροτούντων αυτήν Αρχιερέων γενόμενα δεκτά συμπεράσματα.

Ή Μασσωνία δεν είναι άπλή τις φιλανθρωπική ενωσις ή φιλοσοφική Σχολή, άλλ' αποτελεί μυσταγωγικόν σύστημα, όπερ υπομινύσκει τάς παλαιάς έθνικάς μυστηριακάς θρησκείας ή λατρείας, από τών όποιων κατάγεται καί τών όποιων συνέχειαν καί άναβίωσιν άποτελεΐ. Τούτο όχι άπλώς όμολογοΐσιν, αλλά καί έναβρυνόμενοι διακηρύττουσιν αυτοί οί πρόκριτοι τών έν ταΐς στοαΐς διδασκάλων, βεβαιοΐντες αύταΐς λέξεσιν, ότι «ή Μασσωνία είναι ή μόνη έπιζήσασα τών άρχαίων μυστηρίων καί δύναται νά άποκληθή ό φύλαξ αύτών» (73) ότι «ό Τεκτονισμός είναι κατ' εύθειαν άπόγονος τών Αιγυπτιακών μυστηρίων» (74) ότι «τό πενιχρόν έργαστήριον τής μασσωνικής στοάς δεν είναι άλλο τι, ει μη τά σπήλαια καί αί σκιάδες τών δρυών καί τών κέδρων τών Ίνδιών καί τά άγνωστα βάθη τών Πυραμίδων καί αί κρύπτται τών μεγαλοπρεπών ναών τής Ίσιδος» (75) ότι «ή έλληνική μυστηριακή τεκτοσύνη διατρέξασα τάς φωτεινός τής γνώσεως κελεύθους υπό μυστηριάρχας τόν Προμηθέα, τόν Διόνυσον, τον Όρφέα, ύπετύπωσε τού σύμπαντος τούς αιωνίους νόμους» (76). Ή τοιαύτη άλλως τε προς τά αρχαία είδωλολατρικά μυστήρια σχέσις τής Μασσωνίας έμφαίνεται καί έκ τών έν ταΐς μύησεσιν αύτής δρωμένων καί τελουμένων. Διότι, ως έν τοΐς δρωμένοις τών παλαιών είδωλολατρικών μυστηρίων επανελαμβάνετο τό δράμα τών άγώνων καί τού θανάτου τού μυστηριακού θεού, διά τής μιμικής δέ επαναλήψεως τού δράματος τούτου ό μούμενος συναπέθνησκε μετά τού πάτρωνος τής μυστηριακής θρησκείας, όστις ήτο πάντοτε πρόσωπον μυθικόν, συμβολίζον τόν "Ηλιον ή τήν έν τώ χειμώνι μεν θνήσκουσαν, έν τώ έαρι δέ άναγεννωμένην φύσιν, ούτω καί έν τή μύησει τού τρίτου βαθμού τής Μασσωνίας. Όντως δέ άποτελεΐ αυτή δραματικήν αφήγησιν τού θανάτου τού πάτρωνος τής Μασσωνίας Χιράμ καί είδος τι μιμικής επαναλήψεως τού θανάτου τούτου, έν τή όποία ο μούμενος συμπάσχει, πληττόμενος διά των αυτών οργάνων καί επί των αυτών μερών του σώματος, έφ' ών καί δι' ών καί 6 Χιράμ (77). Κατά την ομολογίαν δέ αυτών τών προκρίτων τής Μασσωνίας διδασκάλων (78) ο Χιράμ τυγχάνει «ως ό Όσιρις, ό Μίθρας καί ό Βάκχος, μία από τάς μυρίας προσωποποιήσεις του Ήλιου». Ούτως ή Μασσωνία άποδεδειγμένως τυγχάνει θρησκεία μυστηριακή, όλως διάφορος, κεχωρισμένη καί ξένη τής Χριστιανικής θρησκείας. Έμφαίνεται άλλως τούτο αδιαμφισβήτητος καί έκ τουΐ ότι κέκτηται ίδιους Ναούς μετά βωμών, τούς όποιους οί πρόκριτοι τών τεκτόνων χαρακτηρίζουσιν ως έργαστήρια, «άτινα δεν δύναται νά ύστερήσωσιν εις ιστορίαν καί αγιότητα τής Εκκλησίας» (70), καί ως ναούς τής αρετής καί τής σοφίας, εν οΐς λατρεύεται τό ύπέρτατον "Ον καί διδάσκεται ή άλήθεια (80). Κέκτηται ίδιας θρησκευτικής τελετάς, οΐαι ή τελετή υιοθεσίας λυκιδέως ή τό τεκτονικόν βάπτισμα, ή τελετή τής συζυγικής άναγνωρίσεως ή ο τεκτονικός γάμος, τό τεκτονικόν μνημόσυνον, τά έγκαίνια τουΐ τεκτονικοΐ ναοΐ κλπ. Κέκτηται ίδιας μύησεις, ίδια τελετουργικά Τυπικά, ίδιαν ιεραρχικήν τάξιν καί ώρισμένην πειθαρχίαν, ως δέ θά ήδύνατο νά συναχθή έκ τε τών τεκτονικών αγαπών καί τουΐ έορτασμοΐ τών δύο ήλιοστασίων, χειμερινοΐ καί θερινοΐ, μετά θρησκευτικών συμποσίων καί κοινών εύωχιών, είναι θρήσκευμα φυσιολατρείας. Καί φαίνεται μεν έκ πρώτης όψεως, ότι ή Μασσωνία συμβιβάζεται προς πάσαν άλλην θρησκείαν, άτε μη ένδιαφερομένη αμέσως εις ποιόν θρήσκευμα άνήκει έκαστος τών μυστών αύτής. Τούτο όμως οφείλεται εις τόν συγκρητιστικόν αυτής χαρακτήρα, άποδεικνύει δέ ταύτην καί κατά τό σημείον τουΐτο άπόγονον καί συνεχιστήν τών

ἀρχαίων είδωλολατρικών μυστηρίων, άτινα έδέχοντο εις τάς μύησεις αύτών πάντας οίωνδήποτε θεών λάτραι. Άλλ' ώς τότε αί μύστηριακαί θρησκεΐαι παρά τό φαινόμενον πνεύμα τής άνοχής και θεοξενίας, ώδήγησαν εις τόν «συγκρητισμόν», ύπονομεύσασαι και κλονίσασαι βαθμηδόν την προς τάς ύπαρχούσας τότε λατρείαις εμπιστοσύνην και άφοσίωσιν, ούτω και ήδη ή Μασσωνία, ζητούσα νά συμπεριλάδη κατά μικρόν εις τούς κόλπους αύτής όλόκληρον την άνθρωπότητα και ύποσχομένη ότι θά παράσχη εις αυτήν την ήθικοποίησιν και τελειοποίησιν και γνώσιν τής άληθείας, άνυψοΐ άνεπαισθήτως έαυτήν εις ειδός τι ύπερθρησκείας, θεωρούσα πάσας τάς θρησκείαις, μηδέ τής χριστιανικής τοιαύτης έξαιρουμένης, ώς ύποδεεστέρας αύτής. Υποτρέφει δέ ούτω εις τούς μύστας αύτής τό φρόνημα, ότι μόνον έν τοΐς μασσωνικοίς έργαστηρίοις γίνεται ή κατεργασία και λείανσις του άξεστου και άκατεργάστου λίθου. Μόνον, άλλως τε, τό γεγονός ότι ή Μασσωνία δημιουργεί αδελφότητα, έξαιρομένην ύπέρ πάσαν άλλην έξω αύτής ύπάρχουσιν αδελφότητα, τήν οποίαν, καν έτι τυγχάνει ούσα χριστιανική, θεωρεί άπαρτιζομένην έκ βεδήλων, άποδεικνύει έμφανώς τάς περί ύπερθρησκείας αξιώσεις της. Διά τής Μασσωνικής τούτέστι μύησεως ό Χριστιανός καθίσταται αδελφός του μεμνημένου όθωμανοΐ ή βουδδιστοΐ ή οίουδήποτε όρθολογιστοΐ, καθ' ον χρόνον ό μη μεμνημένος εις τήν Μασσωνίαν Χριστιανός καθίσταται δι' αυτόν βέβηλος. Άφ' έτέρου ή Μασσωνία έξαίρουσα έξόχως τήν γνώσιν και ύποβοηθοΐσα εις τήν έλευθέραν έρευναν, ώς μή «θέτουσα ούδέν όριον έν τή άναζητήσει τής άληθείας» (κατά τά Τυπικά και τό Σύνταγμα αύτής), επί πλέον δέ υίοθετήσασα τήν λεγομένην φυσικήν ήθικήν, περιέρχεται και κατά τουτο εις όξεϊαν άντίθεση προς τήν χριστιανικήν θρησκείαν.

Διότι ή χριστιανική θρησκεία ύπέρ παν άλλο έξαίρει τήν πίστιν, περιορίζουσα τόν άνθρώπινον λόγον έντός των ορίων των ύπό τής θείας άποκαλύψεως χαρασσομένων και οδηγοΐσα εις τόν διά τής ύπερφυσικής ένεργείας τής θείας χάριτος έξαγιασμόν. Έν άλλαις λέξεσιν, ένώ ο Χριστιανισμός, ώς έξ άποκαλύψεως θρησκεία, έχουσα δόγματα και άληθείας κατά λόγον και ύπέρ λόγον, έκζητεΐ πρωτίστως πίστιν και βασιζει τό ήθικόν αυτού οικοδόμημα επί της υπερφυσικής θείας χάριτος, ή Μασσωνία έχει μόνον φυσικάς αλήθειαις, εις γνώσιν των οποίων καλεΐ τούς μύστας αύτής διά της έλευθέρας σκέψεως και έρεΐνης και διά μόνου του όρθοΐ λόγου στηρίζει δέ τό ήθικόν οικοδόμημα αυτής επί μόνων των φυσικών δυνάμεων του άνθρώπου προς φυσικούς όλως κατατείνουσα σκοπούς. Ούτω προδήλου ούσης τής μεταξύ Χριστιανισμού και Μασσωνίας ασυμβιβάστου άντιθέσεως, φυσικώς ήχθησαν αί άπανταχοΐ μέν άλλόδοξοι Έκκλησίαι εις τό νά ταχθώσιν αντιμετώποι τής Μασσωνίας, και ού μόνον ή Δυτική Εκκλησία, ή και δι' ίδιους λόγους δι' άλλεπαλλήλων παπικών έγκυκλίων καυτηριάσασα τήν τεκτονικήν κίνησιν, αλλά και αί Λουθηρανικοί και Μεθοδιστικοί και Πρεσβυτεριανοί Κοινότητες έκήρυξαν αυτήν άσυμβίβαστον προς τον Χριστιανισμόν. Πολύ δέ περισσότερο ή άνόθευτον τον θησαυρόν τής χριστιανικής άληθείας διακρατήσασα Όρθόδοξος Καθολική Εκκλησία, όσάκις παρουσιάζετο ζήτημα περί Μασσωνίας, άπεφαινέτο κατ' αύτής. Έσχάτως ο έτι ή έν Άγίω Όρει συνελθοΐσα Διορθόδοξος Έπιτροπή, ής μετέσχον δι' αντιπροσώπων πασαι αί αύτοκέφαλοι Όρθόδοξοι Έκκλησίαι έχαρακτήρισε τήν Μασσωνίαν «ώς σύστημα άντιχριστιανικόν και πεπλανημένον». Η δέ Ιεραρχία τής Έκκλησίας τής Ελλάδος έν τή μνημονευθείση συνεδρία αύτής μετ' άνακουφίσεως ήκουσε και άπεδέξατο τό συμπέρασμα, όπερ έκ τε μελέτης και τής διεξαχθείσης συζητήσεως συνήγαγεν ό Μακαριώτατος Πρόεδρος αύτής Άρχιεπίσκοπος Άθηνών Χρυσόστομος, είπόν επί λέξει: « Ό Μασσωνισμός δέν συμβιβάζεται ποσώς προς τον

Χριστιανισμόν, ἐφ' ὅσον εἶναι Σωματεῖον μυστικόν, ἐνεργοῦν καί διδάσκον ἐν κρύπτῳ καί παραβύστῳ καί θεοποιούν τόν ὀρθολογισμόν. Ὁ Μασσωνισμός δέχεται ὡς μέλη αὐτοῦ οὐ μόνον Χριστιανούς, ἀλλά καί Ἑβραίους καί Μουσουλμάνους. Επομένως δέν δύναται νά ἐπιτραπή εἰς κληρικούς νά μετέχῃσι τοῦ Σωματείου τούτου, θεωρῶ δέ ἀξίον καθαιρέσεως πάντα κληρικόν συμμετέχοντα τοῦ Σωματείου τούτου· τούτο δέ πρέπει νά διακηρυχθῆ. Δέον νά συσταθῆ εἰς ὅσους προσήλθον χωρίς νά προσέξῃσι καί χωρίς νά ἐξετάσῃσι τί ἐστὶ Μασσωνισμός, ὅπως διακόψῃσι πάσαν σχέσιν πρὸς αὐτόν, διότι μόνον ὁ Χριστιανισμός εἶναι ἡ θρησκεία, ἡ διδάσκουσα τὴν ἀπόλυτον ἀλήθειαν καί ικανοποιούσα τὰς θρησκευτικὰς καί ἠθικὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου». Ὁμοφώνως δέ καί ὁμοψύχως ἀπαντες οἱ Ἱεράρχαι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐγκρίνοντες τα ἀνωτέρω, ἀποφαινόμεθα ὅτι ἡ Μασσωνία εἶναι ὅλως ἀσυμβίβαστος πρὸς τόν Χριστιανισμόν, καί ὅτι δέον τὰ πιστὰ τῆς Ἐκκλησίας τέκνα, ὅπως ἀπέχῃσι τοῦ Μασσωνισμοῦ. Ἀκραδάντως πιστεύοντες εἰς τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, «ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἀφεσιν τῶν παραπτωμάτων, κατὰ τόν πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἥς ἐπερίσσευσεν εἰς ἡμᾶς ἐν πάσῃ σοφίᾳ καί φρονήσει» (Ἐφεσ. ι' 7-8), κατέχοντες τὴν δι' αὐτοῦ ἀποκαλυφθεῖσαν καί ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων κηρυχθεῖσαν ἀλήθειαν «οὐκ ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνους σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν αποδείξει Πνεύματος καί δυνάμεως» (Α' Κορ. 2, 4), μετέχοντες τῶν θείων Μυστηρίων, δι' ὧν καί ἀγιαζόμεθα καί σωζόμεθα εἰς αἰώνιαν ζωὴν, δέον νά μὴ ἐκπίπτωμεν τῆς Χάριτος τοῦ Χριστοῦ, γινόμενοι κοινωνοὶ ἀλλοτρίων μυστηρίων. Οὐδαμῶς προσήκει ν' ἀνήκη τις εἰς τόν Χριστόν, καί νά ζητή ἐκτος αὐτοῦ ἀπολύτρωσιν καί ἠθικὴν τελείωσιν. Ὅθεν εἶναι ἀσυμβίβαστος ὁ ἀληθὴς καί γνήσιος Χριστιανισμός πρὸς τὴν Μασσωνίαν. Ὅθεν καί οἱ τυχόν ἐμπλακέντες εἰς τὴν μύησιν τῶν Μασσωνικῶν μυστηρίων, δέον τοῦ λοιποῦ ν' ἀπόσχῃσι πάσης ἐπικοινωνίας πρὸς τὰς Μασσωνικὰς στοὰς καί ἐργασίας, βέβαιοι ὄντες ὅτι οὕτω ἀνανεοῦσιν ἀσφαλῶς τοὺς πρὸς τόν ἕνα Κύριον καί Σωτῆρα ἡμῶν, ἐξ ἀγνοίας καί κακῆς τῶν πραγμάτων ἐκτιμήσεως, ὑποχαλασθέντας δεσμούς. Τούτο ἰδίως ἀπεκδέχεται μετὰ πολλῆς τῆς στοργῆς ἡ Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος παρὰ τῶν μυστῶν τῶν στοῶν, πεποιθυῖα ὅτι οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν ἐδέξαντο τὴν τεκτονικὴν μύησιν οὐχὶ ἐν ἐπιγνώσει ὅτι δι' αὐτῆς μεθίστανται εἰς ἄλλην θρησκείαν, ἀλλ' ὅλως τουναντίον, ἐξ ἀγνοίας, νομίζοντες ὅτι οὐδέν τό ἀντιτίπτον εἰς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων αὐτῶν συνετέλουν. Συνιστώσα δέ ἡ Ἱεραρχία αὐτοὺς καί εἰς τὴν συμπάθειαν κατ' οὐδένα δέ λόγον εἰς τὴν ἐχθρότητα καί τό μῖσος τῶν πιστῶν τέκνων τῆς Ἐκκλησίας, προσκαλεῖ αὐτὰ ἵνα μετ' αὐτῆς ἐν χριστιανικῇ ἀγάπῃ καί ἀπό καρδίας εὐχωνται ὅπως ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, «ἡ ὁδὸς καί ἡ ἀλήθεια καί ἡ ζωὴ» (Ἰωάν. 14, 16), φωτίσῃ καί ἐπιστρέψῃ τοὺς ἐξ ἀγνοίας ἀποπλανηθέντας ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν.

Ὁ Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Πρόεδρος

Ὁ Δρυϊνουπόλεως καί Πωγωνιανῆς Βασίλειος

Ὁ Χίου Πολύκαρπος

Ὁ Ζακύνθου Διονύσιος

Ὁ Ξάνθης Πολύκαρπος

Ὁ Μαρωνείας Ἀνθίμος

Ὁ Λήμνου Στέφανος

Ὁ Κεφαλληνίας Δαμασκηνός

Ὁ Ἀλεξανδρουπόλεως Γερβάσιος

Ὁ Λαρίοσης Ἀρσένιος

Ὁ Κασσανδρείας Ειρηναῖος
Ὁ Θεσσαλονίκης Γεννάδιος
Ὁ Ἰωαννίνων Σπυρίδων
Ὁ Μαντινείας καὶ Κυνουρίας Γερμανός
Ὁ Πατρῶν Ἀντώνιος
Ὁ Σπάρτης Γερμανός
Ὁ Δημητριάδος Γερμανός
Ὁ Κερκύρας Ἀλέξανδρος
Ὁ Μυτιλήνης Ἰάκωβος
Ὁ Πλωμαρίου Κωνσταντῖνος
Ὁ Βελλάς καὶ Κονίτσης Ἰωάννης
Ὁ Ζιχνῶν Ἀλέξανδρος
Ὁ Ἐδέσσης Κωνσταντῖος
Ὁ Φιλίππων καὶ Νεαπόλεως Χρυσόστομος
Ὁ Βερροίας καὶ Ναούσης Πολύκαρπος
Ὁ Φθιώτιδος Ἀμβρόσιος
Ὁ Νίγριτης Εὐγένιος
Ὁ Πτολεμαΐδος Ἰωακείμ
Ὁ Καρδαμύλων Ἰωακείμ
Ὁ Διδυμοτείχου Ἰωακείμ
Ὁ Ἱερισσοῦ καὶ Ἁγίου Ὄρους Σωκράτης
Ὁ Σιοαγίου καὶ Σιατίστης Διόδωρος
Ὁ Ὑδρας καὶ Σπετσῶν Προκόπιος
Ὁ Θηβῶν καὶ Λεθαδείας Συνέσιος
Ὁ Ἀρτης Σπυρίδων
Ὁ Σάμου καὶ Ἰκαρίας Ειρηναῖος
Ὁ Σερρῶν Κωνσταντῖνος
Ὁ Σερβίων καὶ Κοζάνης Ἰωακείμ
Ὁ Παροναξίας Ἱερόθεος
Ὁ Δράμας Βασίλειος
Ὁ Τρίκκης καὶ Σταγῶν Πολύκαρπος
Ὁ Γυθείου καὶ Οἰτύλου Διονύσιος
Ὁ Νευροκοπίου Φιλόθεος
Ὁ Σουφλίου Ἰωακείμ
Ὁ Γρεβενῶν Νικόλαος
Ὁ Ἐλασαῶνος Καλλίνικος
Ὁ Ἀργολίδος Ἱερόθεος
Ὁ Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου Γεώργιος
Ὁ Πολυανῆς Κύριλλος
Ὁ Μηθύμνης Διονύσιος
Ὁ Κορινθίας Δαμασκηνός
Ὁ Κυθήρων Δωρόθεος
Ὁ Αἰτωλίας καὶ Ακαρνανίας Κωνσταντῖνος
Ὁ Χαλκίδος Γρηγόριος
Ὁ Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας Ἀνδρέας
Ὁ Καρυστίας Παντελεήμων
Ὁ Ἡλείας Ἀντώνιος

Ὁ Μεσσηνίας Πολύκαρπος
Ὁ Σύρου, Τήνου, "Ανδρου καὶ Κέας Φιλάρετος
Ὁ Φωκίδος Ἰωακείμ
Ὁ Ἄρδαμερίου Καλλίνικος
Ὁ Φαναριού καὶ Θεσσαλιώτιδος Ἰεζεκιήλ
Ὁ Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας Θεόκλητος
Ὁ Θήρας "Ανθιμος
Ὁ Φλωρίνης Βασίλειος
Ὁ Σιδηροκάστρου Βασίλειος
Ὁ Λευκάδος καὶ Ἰθάκης Δημήτριος

Κατόπιν τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἐπισήμων τούτων κειμένων, δι' ὧν σαφῶς καὶ ἀπεριφράστως ἡ Ἱεραρχία τῆς Εκκλησίας τῆς Ἑλλάδος διατυπώνει τὴν κρίσιν τῆς περὶ τοῦ Μασσωνισμοῦ καὶ καθορίζει τὴν στάσιν τῆς ἀπέναντί του, ἔληξε πλέον ἡ συζήτησις ἐπὶ τοῦ ζητήματος καὶ ἔκτοτε θεωρεῖται τούτο καὶ διὰ τὴν Εκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος «θέμα κλειστόν».

72 Αὕτη ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ ἐπίσημον Δελτίον τῆς Εκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ ψῦλλον τῆς 4 Δεκεμβρίου 1933.

Ἡ σχετικὴ ἐγκύκλιος ἡ ὅποια ἀπεστάλη πρὸς τοὺς Σεβ. Μητροπολίτας τῆς Ἑκκλησίας τῆς Ἑλλάδος διὰ τὴν υπογραφὴν τῆς πράξεως ἔχει ὡς ἐξῆς:

Ἄριθ. Πρωτ. 2588 Ἀθήνησι 2 Νοεμβρίου 1933

Διεκπ. 83 Ἐγκύκλιος

Διαπέμπεται ἡ περὶ Μασσωνίας πράξις τῆς Ἱεραρχίας πρὸς υπογραφὴν.

Πρὸς τοὺς Σεβ. Μητροπολίτας τῆς Ἑκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Συμφώνως τῇ ἐν συνεδρίῳ τῆς 12 Ὀκτωβρίου ἐ.ἐ. τῆς Ι. Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς ληφθείσῃ ὑπ' αὐτῆς ἀποφάσει περὶ Μασσωνίας συνετάχθη ὑπὸ Ἐπιτροπῆς σχέδιον Πράξεως, ὅπερ μετ' ἐπεξεργασίαν καὶ ἐπιμεμελημένην ἐπιστασίαν ἐγκριθέν ὀριστικῶς ὑπὸ τῆς Ι. Συνόδου τῆς Ἑκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ὑπογραφέν ὑπὸ τῶν μελῶν αὐτῆς καὶ πάντων τῶν ἐν Ἀθήναις παρεπιδημούντων Ἱεραρχῶν ἀποστέλλεται, καὶ πρὸς τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Ἱεράρχας τοὺς τε μετασχόντας τῆς εἰρημένης συνεδρίας τῆς Ἱεραρχίας καὶ πάντας τοὺς λοιπούς, ἵνα ὑπογράψωσιν ἰδιοχείρως.

"Ὅθεν παρακαλεῖσθε, ὡς ὑπογράψητε τὸ εὐκλειστον ἀντίγραφον τῆς Πράξεως καὶ ἐπιστρέψητε αὐτὸ ἀμέσως ὡς ἐγκαίρως δημοσιευθῆ ἡ Πράξις φέρουσα τὰς υπογραφὰς πάντων τῶν Ἱεραρχῶν τῆς Εκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

73 Ward, Freemasonry and the Ancient Gods p. 347-350.

74 Leadbeater: Τὰ ἀρχαῖα Μυστήρια καὶ ὁ Τεκτονισμὸς κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ, ἐν Ἀθήναις 1927.

75 Γ. Σ ὠ κ ο υ, Ὁμιλία ἐν «Πυθαγόρου» τόμ. Ζ' σελ. 19.

76 Γ. Σ κ α λ ι ἔ ρ η, Ἴδε Λεύκωμα ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι τοῦ «Πυθαγόρου» σελ. 136-142.

77 Τυπικὰ συμβολικῶν βαθμῶν. Ἀνατολὴ Ἀθηνῶν, ἔτος 1891, σελ. 100 καὶ ἐξῆς.

78 C l a v e l, Histoire Pittoresque de la Franc-Magounerie, ἔκδοσις δευτέρα σελ. 54 καὶ 56.—Ragon, Rituel du grade de Maitre p. 9.— Alex. Lenoir, La Franc-Maronnerie rendue a sa veritable origine σελ. 266.

79 Γ. Σ ὠ κ ο ς ἐν Πυθαγ. Ζ' σελ. 19, 20.

80 Τεκτονικὸν ἐγκόλπιον, σελ. 27.